

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Факультет психології
Кафедра педагогіки**

**МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
на тему:
«ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МЕДІАОСВІТНЬОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ»**

Виконала: студентка 2 року
магістратури спеціальності 011
«Освітні, педагогічні науки»
освітньо-наукової програми «Освітні,
педагогічні технології»
Валерія ОСКОЛКОВА

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент,
Людмила ЛЕВИЦЬКА

Допущено до захисту
кафедрою педагогіки
Протокол № ____ від _____ 2025 р.
Завідувач кафедри:
Алла МАРУШКЕВИЧ

Робота захищена:
« ____ » _____ 2025 р.
з оцінкою _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ФОРМУВАННЯ МЕДІА ОСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У ЗВО	7
1.1. Медіаосвіта як сучасна соціально-педагогічна проблема.....	7
1.2. Психофізіологічні детермінанти формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін.....	20
1.3. Теоретико-методологічні аспекти моделювання процесу формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін у процесі професійної підготовки.....	32
Висновки до першого розділу.....	40
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕДІАОСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗВО	42
2.1. Педагогічні умови формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін у процесі професійної підготовки у ЗВО.....	42
2.2. Особливості підготовки майбутніх педагогів до формування медіаосвітньої компетентності в умовах сучасного інформаційного простору.....	49
2.3. Заклад вищої освіти як середовище формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів.....	53
Висновки до другого розділу.....	58
РОЗДІЛ 3. СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ МЕДІАОСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У ЗВО	60
3.1. Програма «Формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін».....	60
3.2. Методичні рекомендації щодо формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін.....	65
Висновки до третього розділу.....	69
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному інформаційному суспільстві медіаграмотність і критичне мислення є одними з ключових навичок, необхідних для успішної професійної діяльності педагогів. Під впливом стрімкого розвитку інформаційних технологій, засобів масової комунікації та соціальних мереж, майбутні педагоги гуманітарних дисциплін мають не лише вміти розуміти та аналізувати медіаінформацію, але й навчати цьому своїх студентів. Формування медіаосвітньої компетентності майбутніх викладачів у процесі підготовки у закладах вищої освіти стає важливим педагогічним завданням, оскільки від цього залежить їх здатність забезпечувати студентам навички безпечного й ефективного використання інформаційних ресурсів.

Сучасна людина щодня стикається з величезним потоком інформації, що надходить з різних джерел. Важливо навчити майбутніх педагогів критично оцінювати цю інформацію, відрізнити факти від фейків та маніпуляцій. Педагог вже не просто передає знання, а стає своєрідним медіатором між студентом та інформаційним простором. Він повинен навчити студентів орієнтуватися в цьому просторі, використовувати інформацію для навчання та розвитку. Нові технології постійно з'являються, змінюючи способи навчання та спілкування. Педагоги повинні бути готові адаптуватися до цих змін та використовувати їх у своїй роботі. Проблема кібербулінгу, поширення дезінформації та захисту персональних даних стає все більш актуальною. Майбутні педагоги повинні знати, як захистити себе та своїх студентів від інформаційних загроз. Медіаосвіта є важливим інструментом для формування критично мислячої особистості, здатної протистояти маніпуляціям та пропаганді.

Компетентність у сфері медіаосвіти для педагогів гуманітарних дисциплін включає вміння критично оцінювати медіа-контент, розрізнити факти від маніпуляцій, використовувати медіа як інструмент розвитку

студентів, а також формувати відповідні цінності й установки в умовах швидкої зміни інформаційного середовища. Тому для ефективного навчання майбутніх педагогів у ЗВО важливо створити такі педагогічні умови, які сприятимуть розвитку медіаосвітніх навичок і вмінь.

Актуальність теми також обумовлена викликами, пов'язаними з інформаційною безпекою, поширенням дезінформації та зростанням потреби в усвідомленому медіаспоживанні. Педагогічні умови, спрямовані на формування медіаосвітньої компетентності, дають змогу забезпечити, щоб майбутні педагоги були готові не лише до особистого ефективного медіавикористання, а й до викладання цих навичок своїм студентам. Це має важливе значення для всебічного розвитку освітнього процесу в сучасних умовах.

Таким чином, дослідження педагогічних умов формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін у процесі професійної підготовки є надзвичайно актуальним для забезпечення якісної підготовки педагогічних кадрів, які здатні ефективно працювати в умовах інформаційного суспільства.

У дослідженні проблеми формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін у процесі професійної підготовки простежується значний інтерес науковців до даного напрямку, що підтверджується широким спектром наукової літератури. Зокрема, питання підготовки нового вчителя в умовах трансформації освітнього простору Європи розглядали В. Андрущенко [1] та Т. Андрущенко [2], які акцентують на ціннісних орієнтирах і гуманітарному вимірі педагогічної освіти.

Особливу увагу проблематиці медіаосвіти приділили такі дослідники, як О. Богомаз [19-21], яка у своїх працях ґрунтовно дослідила педагогічні умови формування медіаграмотності майбутніх вчителів суспільствознавчих дисциплін, зокрема через інтеграцію медіаосвітніх технологій у фахову підготовку. Суттєвий внесок у розробку теоретико-методологічного апарату

вніс також Р. Бабій [4], який проаналізував основні підходи до визначення понять «медіаосвіта», «медіаграмотність» та «медіапедагогіка».

У контексті дослідження медіаосвітньої компетентності вагомим є внесок О. Барішпольця [7], який висвітлює зарубіжний досвід медіаосвіти, питання медіакультури та міждисциплінарного підходу до її формування. Із психолого-педагогічних позицій проблему медіаосвіти та медіапсихології розглядала Л. Найдьонова [57-58], яка є співавторкою концепції впровадження медіаосвіти в Україні. Також заслуговують на увагу праці Т. Бешок [12-13], яка визначила педагогічні умови впровадження медіаосвітніх технологій у професійну підготовку майбутніх учителів. Вагомими є й дослідження В. Бикова [15-16], які висвітлюють організаційно-модельні аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема хмарних сервісів, у системі відкритої освіти.

Таким чином, наукова думка щодо медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів формується в міждисциплінарному полі, поєднуючи філософсько-педагогічні, психологічні, інформаційно-технологічні та культурологічні підходи, що забезпечує комплексність у вивченні цієї актуальної проблеми.

Мета роботи – визначити педагогічні умови формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін у процесі професійної підготовки.

Досягнення поставленої мети передбачає вивчення таких **завдань**:

- розкрити підходи щодо трактування поняття «медіаосвіта» як сучасної соціально-педагогічної проблеми;
- описати психофізіологічні детермінанти формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін; у ЗВО;
- визначити особливості підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах сучасного інформаційного простору;

- розкрити та обґрунтувати педагогічні умови формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін у процесі професійної підготовки у ЗВО.

Об'єкт дослідження – процес формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз та узагальнення літературних джерел, метод аналізу був використаний для дослідження теоретичних основ умови формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін у процесі професійної підготовки у ЗВО, метод узагальнення – під час написання висновків.

Наукова новизна. Наукова новизна дослідження полягає в розробці й обґрунтуванні системи педагогічних умов, що забезпечують ефективне формування медіаосвітньої компетентності у майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін. У дослідженні визначено важливі компоненти медіаосвітньої компетентності, такі як критичне мислення, навички роботи з інформацією, здатність до протидії маніпуляціям та етичне використання медіаресурсів, що робить значний внесок у теорію професійної педагогічної підготовки.

Практичне значення роботи полягає в тому, що пропонувані рекомендації можуть бути використані студентами-практикантами, методистами ЗВО, під час проходження виробничої педагогічної практики, студентами. Результати дослідження можна використати під час розробки змісту освітніх компонентів. Викладачі закладів вищої освіти можуть використати результати дослідження під час підготовки до аудиторних занять тощо.

Обсяг та структура. Робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (61 найменування).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ФОРМУВАННЯ МЕДІА ОСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У ЗВО

1.1. Медіаосвіта як сучасна соціально-педагогічна проблема

Медіаосвіта сьогодні стає важливою соціально-педагогічною проблемою, оскільки сучасне суспільство активно розвивається в умовах інформаційної та цифрової епохи. Кожна людина, а особливо молодь, щодня стикається з величезним потоком інформації через засоби масової інформації, соціальні мережі та цифрові платформи. В цьому середовищі критично важливо навчити майбутніх поколінь орієнтуватися в інформаційних потоках, розуміти й оцінювати медіа-контент, розпізнавати фейки, маніпуляції та пропаганду.

Медіаосвіта є відповіддю на численні виклики, пов'язані з постійною присутністю медіа в житті сучасної людини. Відсутність критичного ставлення до медіа, недостатній рівень медіаграмотності можуть призвести до викривлення реальності, маніпуляції громадською думкою, поширення дезінформації та формування стереотипів. Ця проблема стає особливо гострою у випадку дітей і молоді, які є найбільш вразливою аудиторією [2, с. 110].

Медіаосвіта як соціально-педагогічна проблема вимагає комплексного підходу, який би враховував як педагогічні, так і соціальні аспекти, оскільки від здатності суспільства критично оцінювати інформацію залежить його стійкість перед інформаційними атаками, здатність до громадянського мислення та усвідомленого вибору.

Таблиця 1.1.

Основні завдання медіаосвіти:

№	Ціль	Опис
1	Розвиток критичного мислення	Навчання людей критично аналізувати інформацію, розпізнавати маніпуляції, пропаганду та недостовірні відомості.
2	Підвищення рівня інформаційної безпеки	Формування навичок захисту від інформаційних загроз, таких як фейки, кібербулінг, маніпулятивна реклама.
3	Етичне споживання інформації	Виховання відповідальності за використання та поширення інформації, розвиток інформаційної культури.
4	Навички роботи з медіа	Формування компетентностей, що дозволяють ефективно використовувати медіаресурси для навчання, творчості та професійної діяльності.

Медіа (від лат. *medium* – «середовище», «засіб») – це сукупність засобів створення, передавання та обміну інформації. У сучасному світі медіа охоплюють традиційні засоби масової інформації (друковані видання, радіо, телебачення) та новітні цифрові платформи (інтернет, соціальні мережі, мобільні додатки). Основною функцією медіа є забезпечення комунікації між індивідами, групами людей чи суспільством загалом [10, с. 200].

Медіа відіграють ключову роль у сучасному інформаційному суспільстві, оскільки вони є основним інструментом доступу до знань, засобом впливу на суспільну свідомість, а також платформою для реалізації творчих і професійних можливостей. У контексті освіти медіа сприяють не

лише поширенню інформації, а й формуванню критичного мислення, комунікативних навичок та цифрової грамотності.

Основні характеристики медіа:

- ✓ Інтерактивність – можливість для користувача взаємодіяти з контентом.
- ✓ Швидкість передачі інформації – забезпечує оперативне інформування аудиторії.
- ✓ Поліфункціональність – медіа можуть одночасно інформувати, розважати, навчати та виконувати інші функції.
- ✓ Впливовість – медіа здатні формувати громадську думку, змінювати соціальні установки та поведінку [13, с. 5].

Медіаосвіта – це спеціалізована галузь освіти, спрямована на формування знань, умінь і навичок роботи з медіа, а також розвитку критичного мислення у процесі сприйняття, аналізу, створення та використання медіаконтенту. Медіаосвіта охоплює як формальне навчання в закладах освіти, так і неформальні підходи через тренінги, інтерактивні програми, участь у проєктах тощо.

Таблиця 1.2.

Цілі медіаосвіти

№	Ціль	Опис
1	Аналіз та оцінка медіаконтенту	Аналізувати й оцінювати медіаконтент на предмет достовірності, об'єктивності та маніпулятивності.
2	Формування медіаграмотності	Розвиток практичних навичок роботи з інформацією – пошуку, обробки, інтерпретації та створення медіапродуктів.
3	Підвищення рівня цифрової культури	Навчання етичному використанню медіатехнологій та відповідальності в онлайн-просторі.

4	Інтеграція в сучасний медіапростір	Сприяння активній участі особистості в медіакомунікації як інструменті соціалізації та самореалізації.
5	Попередження маніпуляцій та фейкової інформації	Розвиток вміння протистояти дезінформації, пропаганді та медіаманіпуляціям.

Основні аспекти медіаосвіти відображені:

Когнітивний – оволодіння теоретичними знаннями про медіа, їх роль у суспільстві та механізми функціонування.

Практичний – формування навичок роботи з медіатекстами, включаючи створення власного контенту.

Етичний – виховання відповідального ставлення до створення та споживання медіаінформації.

Соціокультурний – адаптація до сучасного медіаінформаційного простору з урахуванням національних і глобальних контекстів [15, с. 21].

Медіаосвіта є інструментом, що забезпечує ефективне використання медіа у різних сферах життя, включаючи освіту, культуру та професійну діяльність. Вона спрямована на формування медіаграмотної особистості, здатної не лише споживати медіаконтент, а й створювати його, критично аналізувати та застосовувати на практиці.

Таким чином, медіа та медіаосвіта є взаємопов'язаними поняттями, які відповідають сучасним викликам інформаційного суспільства і сприяють інтеграції людини в глобальне медіасередовище.

Для педагогів завдання медіаосвіти полягає не лише у викладанні медіаграмотності, а й у розвитку у школярів і студентів стійкості до інформаційних маніпуляцій та розуміння етичних аспектів медіаспоживання. З одного боку, необхідно навчити орієнтуватися в сучасних медіа, з іншого – забезпечити критичне мислення. Це вимагає спеціальної підготовки

педагогів, інтеграції медіаосвітніх тем у навчальні програми та розробки ефективних методик викладання медіаграмотності.

Зважаючи на актуальність медіаосвіти як соціально-педагогічної проблеми, важливим є впровадження її на різних рівнях освіти. Це передбачає інтеграцію медіаосвітніх елементів до шкільної, позашкільної та вищої освіти, а також впровадження медіаграмотності в процес підготовки майбутніх педагогів. Важливо, щоб медіаосвіта сприяла формуванню в суспільстві громадян, які здатні осмислено сприймати медіареальність, бути медіаактивними та відповідально споживати інформаційні ресурси [18, с. 42].

Таблиця ефективно висвітлює ключові аспекти медіаосвіти як соціально-педагогічної проблеми. Суспільна значущість акцентує на формуванні критичного мислення та адаптації до інформаційного суспільства. Педагогічний виклик підкреслює важливість впровадження медіаграмотності в освіту. Інформаційний тиск демонструє потребу в навичках роботи з великими обсягами контенту. Етичні аспекти акцентують на відповідальності за інформацію та протидії маніпуляціям.

Таблиця 1.3.

Визначення медіаосвіти як соціально-педагогічної проблеми

Аспект	Опис
Суспільна значущість	Медіаосвіта сприяє підготовці громадян до життя в інформаційному суспільстві, формує критичне мислення та інформаційну культуру.
Педагогічний виклик	Необхідність інтегрування медіаграмотності у навчальні програми для розвитку в студентів здатності працювати з інформацією.
Інформаційний тиск	Зростаючий обсяг медіаконтенту потребує навичок аналізу, відбору та використання достовірної інформації.
Етичні аспекти	Питання відповідальності за поширення інформації,

	боротьба з маніпуляціями, фейками та інформаційним шумом.
--	---

Таким чином, медіаосвіта є не тільки освітньою потребою, а й необхідним компонентом формування зрілої, критично мислячої особистості в умовах сучасного інформаційного середовища. Розвиток медіаосвітньої компетентності стає важливим елементом соціальної стабільності, безпеки та освітнього процесу.

Важливу роль у формуванні поняття освітніх категорій та понять «медіаосвіта», «медіа довілля», «медіаграмотність» відграла ініціатива ООН та Організація освіти, науки та культури (ЮНЕСКО), яка, починаючи з кінця ХХ ст., поступово працював над формалізацією та інтерпретацією положення Концепції медіаосвіти.

Науковці традиційно виділяють чотири етапи становлення явища, а саме:

- перший етап – Грюнвальдська декларація (1982 р.), яка виокремила сферу медіаграмотності, привернення уваги до впливу ЗМІ на освіту;
- другий етап – Тулузька конференція (1990 р.), яка сприяла систематизації та уточненні галузі;
- третій етап – Віденська конференція (1999 р.), де формується новий погляд на ЗМІ, освіта була запропонована в контексті технологічних досягнень і нової ери спілкування в результаті використання цифрових технологій;
- четвертий етап – семінар ЮНЕСКО в Севільї (2002 р.), на якому акцентовано увагу на необхідно активно просувати програми за п'ятьма напрямками: 1) дослідження, 2) навчання (навчання), 3) співпраця школи, ЗМІ, неурядового сектору та державних установ, 4) консолідація та сприяння громадському сектору та його кооперації зі ЗМІ [20, с. 199].

В умовах тотальної цифровізації всіх сфер життя суспільства ХХІ ст. ознаменувалося новим зростанням інтересу до питання медіаграмотності сучасного фахівця. Причиною актуальності медіаосвіти є глобалізаційні процеси, які зробили наше сприйняття світу значною мірою залежним від того, як його подають засоби масової інформації.

У 2007 році ЮНЕСКО прийняла Паризьку програму, яка містила дванадцять рекомендацій з медіаосвіти, в тому числі:

- інтегрувати медіаосвіту на початковому етапі підготовки викладача;
- розробити ефективні педагогічні методи;
- мобілізувати всіх зацікавлених осіб в освітній та соціальній сфері;
- практикувати медіаосвіту впродовж життя.

У 2008 р. Європарламент прийняв резолюцію про медіаграмотність у світі цифрових технологій, в якому підкреслено, що «медіаграмотність є базовим елементом політики у сфері споживання інформації, і вона має охоплювати всі категорії людей протягом усього життя» та рекомендував Європейській Комісії включити до програми підготовки викладачів обов'язкові модулі з медіаосвіти [22, с. 22].

На думку О. Богомаз [21], медіаосвіта пов'язана з вивченням усіх медіакомунікацій та охоплює друковане слово, графіку, звук і рухомі зображення. Медіаосвіта є частиною освітнього процесу, спрямованою на формування медіакультури в суспільстві, підготовка особистості до безпечної і ефективної взаємодії з сучасною системою ЗМІ, в тому числі як традиційних (друкованих виданнях, радіо, кіно, телебачення), так і сучасних (комп'ютерно-опосередкована комунікація, Інтернет, мобільна телефонія) ЗМІ з урахуванням розвитку інформаційних та комунікаційних технологій. Медіаосвіта є особливо важливою для прогресивного прошарку суспільства, оскільки студенти потребують підвищеної уваги. Відомо, що студенти, окрім спеціалізованої інформації, розширюють свої знання та світогляд завдяки соціальній інформації, основним джерелом якої є засоби масової інформації.

Інші зарубіжні вчені вважають, що медіаграмотність за своєю суттю спрямована на розвиток соціально активної та грамотної особистості, здатної сприймати сучасну інформацію, аналізувати та оцінювати процеси, що відбуваються навколо, виділяти головне й критично осмислювати штучно створену інформацію.

Г. Васківська [27] наголошує, що медіаграмотність – це здатність використовувати, аналізувати, оцінювати та передавати повідомлення у різних формах. Поняття медіаграмотності може мати різні визначення залежно від професійної діяльності та зайнятості людей.

Ми поділяємо думку президента Канадської асоціації медіаосвіти Джона Дж. Пангенте, який сформулював вісім ключових принципів медіаграмотності. Вони дозволяють краще аналізувати та розуміти медіапродукти, а саме:

1. Будь-який медіапродукт – це сконструйована реальність. Він не відображає реальний світ, а представляє ретельно відібрані ідеї про нього. Медіаграмотність допомагає розібратися з цими штучно створеними конструкціями та зрозуміти принципи їх формування.

2. Медіа конструюють реальність. Вони формують уявлення про довкілля та особисте ставлення до подій. ЗМІ значною мірою впливають на наше сприйняття реальності.

3. Реципієнти медійного повідомлення інтерпретують його зміст на основі власного досвіду. На сприйняття впливають особисті запити, очікування, актуальні проблеми, національно-гендерні уявлення, соціокультурний досвід тощо.

4. Медіа мають комерційну підтримку. Створення медіапродуктів – це передусім бізнес, орієнтований на отримання прибутку. За кожним медіабізнесом стоять люди з власними інтересами, які впливають на зміст того, що аудиторія бачить, читає чи слухає.

5. Будь-яке медійне повідомлення транслює ідеологію та цінності. Медіа формують споживчі смаки та надають уявлення про світоглядну позицію, якої вони дотримуються.

6. ЗМІ виконують суспільно-політичні функції. Вони можуть впливати на політичну ситуацію, провокувати соціальні зміни, а також сприяти обговоренню подій у різних країнах.

7. Зміст повідомлення залежить від типу носія. Різні медіа передають повідомлення про одну й ту саму подію, акцентуючи увагу на різних аспектах. Це дозволяє аудиторії ознайомитися з різними поглядами та сформулювати власну позицію.

8. Кожен медіаресурс має свою естетичну форму. Медійний продукт повинен бути представлений аудиторії в естетичній формі, яка сприяє отриманню задоволення як від змісту, так і від форми його подання [25, с. 40].

Згідно з висновками вченого Джеймса Поттера у його дослідженні «Медіаграмотність», медіаграмотність – це здатність людини контролювати споживання медіа. Медіаграмотна людина легше орієнтується у світі засобів масової інформації, швидше знаходить потрібну інформацію та уникає повідомлень, які можуть їй зашкодити.

Дослідження вітчизняних і зарубіжних авторів протягом останніх десятиліть сприяли появі цілого ряду теорій медіаосвіти та медіаграмотності. Серед них особливе значення мають такі підходи:

- ✓ Протекціоністський підхід (інокуляційний підхід, підхід із «підшкірною голкою», підхід цивільної оборони);
- ✓ Теологічний підхід;
- ✓ Етична теорія медіаосвіти (етичний або моральний підхід);
- ✓ Теорія медіаосвіти як розвитку критичного мислення (Critical Thinking Approach, підхід критичної автономії, критично-демократичний підхід);
- ✓ Ідеологічна теорія медіаосвіти (ідеологічний підхід);

- ✓ Екологічна теорія медіаосвіти (екологічний або терапевтичний підхід);
- ✓ Теорія медіаосвіти як джерело задоволення потреб аудиторії (підхід використання та задоволення);
- ✓ Семіотична теорія медіаосвіти (Semiotic Approach);
- ✓ Соціокультурна теорія медіаосвіти (Social and Cultural Approach) [1, с. 555].

Медіаосвіта в Україні є частиною освітнього процесу, спрямованого на формування медіакультури в суспільстві. Вона готує людей до безпечної та ефективної взаємодії з сучасною системою засобів масової інформації, враховуючи як традиційні, так і нові медіа, а також розвиток інформаційних технологій. У травні 2010 р. Президія Національної академії педагогічних наук України ухвалила «Концепцію впровадження медіаосвіти в Україні».

Сучасні стандарти підготовки майбутніх викладачів закладів освіти України передбачають, що випускники педагогічних навчальних закладів повинні володіти методами пошуку, обробки та використання інформації, вміти її інтерпретувати та правильно адаптувати відповідно до поставлених завдань.

В умовах глобалізації та тотальної цифровізації суспільства співвідношення медіаосвіти та професійної підготовки майбутніх викладачів слід розглядати як важливу складову формування професійної компетентності сучасного фахівця. Готовність до активної діяльності у впровадженні можливостей медіаосвіти в освітній процес передбачає вивчення реальної практики взаємозв'язків між програмними дисциплінами та медіакультурою.

Основними принципами медіаосвіти можна назвати такі:

- Особистісно орієнтований соціально-психологічний підхід: враховує актуальні потреби аудиторії, її вік, індивідуальні та соціально-психологічні особливості.

- Постійне оновлення змісту медіаосвіти: адаптація до новітніх технологій і змін у системі медіакультури суспільства.

- Спрямованість на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій: урахування сучасних тенденцій розвитку ЗМІ.

- Пріоритет морально-етичних цінностей: спрямований на захист суспільної моралі, людської гідності та протидію жорстокості й різним формам насильства.

- Повага до національних традицій: сприяє збереженню та розвитку національної культури.

- Громадянська спрямованість: підтримує розвиток громадянського суспільства, базуючись на потенціалі громадських об'єднань та асоціацій.

- Естетична складова: використовує кращі досягнення сучасного мистецтва для естетичного виховання, зокрема засобами образотворчого мистецтва, музики, літератури, кіно та фольклорних практик.

- Продуктивна мотивація: акцентує на творчому сприйнятті медіа й розвитку здатності особистості створювати власний медіапродукт [7, с. 170].

Пріоритетні напрями медіаосвіти в українському освітньому середовищі передбачають її впровадження у всі складові системи безперервної освіти в Україні (дошкільна, шкільна, позашкільна освіта, медіаосвіта у вищій освіті, медіаосвіта засобами медіа).

Основні етапи реалізації проєкту:

1. Експериментальний етап (2010–2016 рр.):

- ✓ Проведення експерименту щодо інтеграції медіаосвіти в загальноосвітні навчальні заклади;

- ✓ Розробка навчальних програм і організація курсів підвищення кваліфікації для підготовки медіапедагогів на базі закладів вищої освіти та установ післядипломної педагогічної освіти;

- ✓ Координація зусиль науковців і педагогів щодо поширення медіаосвітніх практик у шкільній, дошкільній, позашкільній освіті та освіті дорослих.

2. Етап поступового впровадження та стандартизації (2017–2020 рр.):

- ✓ Організація громадського обговорення результатів експерименту;
- ✓ Впровадження медіаосвіти з урахуванням виявлених ризиків та ресурсів;
- ✓ Формування позитивної громадської думки;
- ✓ Розробка й затвердження державних стандартів та освітніх програм для професійної підготовки педагогів, психологів, працівників позашкільних закладів тощо;
- ✓ Систематичне підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, створення методичних комісій, проведення конкурсів для медіапедагогів.

3. Етап подальшого розвитку та масового впровадження (2021–2025 рр.):

- ✓ Науково-методичне та організаційне забезпечення процесу широкого впровадження медіаосвіти у дошкільні, професійно-технічні заклади, післяшкільні установи, університети;
- ✓ Інтеграція медіаосвітнього компонента в програми вищої школи та аспірантури;
- ✓ Розвиток прикладних досліджень для підвищення ефективності медіаосвіти;
- ✓ Психолого-педагогічний супровід процесу впровадження медіаосвіти [12, с. 36].

Питання визначення поняття «трансверсальність» для формування трансверсальних компетенцій у процесі підготовки майбутнього вихователя у закладах України висвітлюється у наукових дослідженнях О. Матвієнко, Т. Олефіренка, Л. Попова та інших.

«Конкурентоспроможність майбутніх спеціалістів залежить від якості оволодіння ними знаннями, культурою спілкування, умінням мислити та діяти відповідно до вимог сучасного ринку праці. Вищі навчальні заклади повинні створювати умови для підготовки інноваційних спеціалістів, які

володіють наскрізними компетенціями й забезпечують персональну трансверсальність – нову історичну форму універсальності у глобалізованому світі».

На нашу думку, засвоєння основ медіаосвіти та медіаграмотності майбутніми спеціалістами сприяє формуванню наскрізних компетенцій у процесі становлення професійної особистості майбутнього викладача.

Зміна парадигми вищої освіти України доводить необхідність модернізації системи професійної підготовки майбутніх викладачів. Це підкреслює нагальну потребу розвитку глибокого розуміння феномену медіаосвіти та медіаграмотності як ключового компонента трансверсальних навичок конкурентоспроможного фахівця на сучасному ринку праці.

У таблиці відображено ключові проблеми, з якими стикається впровадження медіаосвіти у педагогічний процес. Відсутність єдиної стратегії ускладнює загальну інтеграцію медіаосвіти в освітню систему, оскільки відсутні чітко визначені підходи та стандарти. Важливим аспектом є також низький рівень медіаграмотності серед педагогів, що потребує додаткового навчання та підвищення кваліфікації. Обмеженість доступу до сучасних навчальних матеріалів та ресурсів створює труднощі в ефективному навчанні. Окрім цього, супротив змінам серед частини педагогічної спільноти сповільнює впровадження нових методик. Технологічні бар'єри, зокрема недостатнє технічне забезпечення навчальних закладів, також ускладнюють процес впровадження інноваційних технологій в освітній процес.

Таблиця 1.4

Проблеми впровадження медіаосвіти у педагогічний процес

Проблема	Опис
Відсутність єдиної стратегії	Брак уніфікованих підходів до інтеграції медіаосвіти в освітню систему.
Низький рівень	Багато викладачів не мають достатніх знань і

медіаграмотності педагогів	навичок для викладання медіаосвіти.
Недостатність навчальних матеріалів	Обмежений доступ до сучасних ресурсів, посібників та інструментів для медіанавчання.
Супротив змінам	Консервативність педагогічної спільноти, яка не завжди готова до нових методів навчання.
Технологічні бар'єри	Недостатнє технічне забезпечення навчальних закладів для впровадження інноваційних методик медіаосвіти.

Отже, у системі безперервного навчання процес вдосконалення професійної майстерності педагога протягом життя потребує уваги до формування медіаграмотності як важливого компонента трансверсальних компетентностей сучасного викладача.

Інтеграція методичних основ формування медіаграмотності в освітнє середовище сприятиме підготовці кваліфікованих спеціалістів нового рівня, здатних до самостійної творчої діяльності в медійному середовищі. Такий фахівець зможе критично аналізувати й переосмислювати медіаресурси, бути конкурентоспроможним на сучасному ринку праці.

1.2. Психофізіологічні детермінанти формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін

Сьогодні медіаграмотність та медіаосвіта є одними з основних компетенцій майбутнього викладача, і хоча ці поняття відносно нові в педагогіці, вони швидко та впевнено увійшли в педагогічну сферу. Термін «медіаграмотність» походить від «критичного бачення» та «візуальної грамотності», а також використовує такі поняття, як «технічна грамотність», «інформаційна грамотність» та «комп'ютерна грамотність». Основним завданням медіаграмотності та медіаосвіти є виховання та

виховання проактивної та культурно грамотної особистості зі здатністю сприймати, створювати, аналізувати та оцінювати медіатексти. Процес формування медіаграмотності відбувається в медіапросторах. Медіаосвітній простір – це реальність ефективної комунікації без кордонів, а поширення та обмін інформацією є глобальними.

Мета навчання медіаграмотності полягає в тому, щоб допомогти людям, незалежно від віку, розвинути навички дослідження та презентації, необхідні для того, щоб критично мислити, ефективно спілкуватися та стати активними громадянами в сучасному світі. ефективне спілкування, особа, яка стає активним членом спільноти, і стратегії досягнення цього, які поділяються на дві категорії: дослідницькі навички та вміння висловлюватися. Дослідники медіаграмотності витрачають багато часу на те, щоб допомогти студентам навчитися ставити правильні запитання, не лише коли вони аналізують медіатексти, створені іншими, але й коли представляють власні тексти [16, с. 333].

Елізабет Томан і Тесса Толлс з Центру медіаграмотності пояснюють, що стати медіаграмотним означає не просто запам'ятовувати факти про ЗМІ, а радше навчитися ставити відповідні запитання про те, що ви дивитесь, читаете чи слухаете. Зрештою, студенти повинні навчитися задавати важливі запитання. «Аксіома, яка стверджує, що якість ваших відповідей залежить від якості ваших запитань, є точною». Для розвитку медіаосвіченого та медіаграмотного майбутнього викладача необхідні спеціальні освітні умови. Спочатку ми дослідимо формальне визначення слова «умова». У «Сучасному словнику іноземних мов» термін «умови» визначається як категорія, яка описує відношення об'єкта до його оточення, без цієї умови об'єкт не може існувати або бути реалізованим. Як необхідна умова здійснення чого-небудь утворення категорії або події розглядається як умова можливості [17, с. 30].

У «Великому тлумачному словнику української мови» термін «умова» має кілька визначень, найсуттєвішими з яких є такі: «1) необхідна умова,

яка сприяє здійсненню, створенню, формуванню чого-небудь або сприяє чомусь. 2) умова, властивість, яка виникає або сприяє чомусь; сукупність даних, принципів, які відповідають за щось». Ідея наявності «педагогічних умов» є фундаментальною для нашого дослідження.

Умови навчання визначаються та реалізуються викладачами та студентами в навчальному процесі, активізуються, що призводить до підвищення ефективності професійної підготовки. Тому умови навчання ми розглядаємо як сукупність різноманітних можливостей змісту, методів і організаційних форм навчального процесу, що забезпечує успішну реалізацію поставлених цілей. Вони мають бути взаємопов'язаними та взаємозалежними та сприяти ефективності підготовки майбутнього викладача. Реалізація умов навчання – планова робота, спрямована на з'ясування систематичності навчального процесу та забезпечення можливості перевірки результатів науково-педагогічних досліджень. Наведені вище ознаки умов навчання є досить деталізованими і можуть бути використані для аналізу різноманітної педагогічної діяльності, особливо формування медійних здібностей майбутніх викладачів [19, с. 153].

Основними вимогами до навчальних умов підготовки майбутніх викладачів у сучасному закладі вищої освіти є оволодіння системою освітніх знань (чітко усвідомлювати кінцеву мету вищої освіти та підготовки, розуміти специфіку вищої освіти), функціонування навчального процесу системи, вищої освіти педагогічних знань); оволодіти психологією. Система академічних знань (знання психологічних закономірностей навчання і зростання у вищій школі з урахуванням особливостей студентів і характеру взаємодії структурних компонентів система навчання вищої освіти, індивідуально-типові особливості особистості людини, значення викладача як педагога та розуміння психологічних особливостей діяльності вчених, комунікативні та організаторські здібності. Вважаємо, що наступним етапом оптимізації процесу професійної підготовки формування

медіаграмотності майбутніх викладачів є раціональний вибір необхідних і достатніх умов.

Основним завданням медіаосвіти та медіаграмотності у професійній підготовці викладача є сприяння формуванню:

- медіаімунітет, який допомагає протистояти агресивному медіа-середовищу та забезпечує психологічне благополуччя під час споживання медіатекстів, що передбачає здатність знаходити та використовувати необхідну інформацію, ідентифікувати дезінформацію та пропаганду, захищатися від шкідливої інформації, враховуючи маніпулятивні впливи;

- розвивати критичне мислення як один із ключових механізмів медіаграмотної особистості, що забезпечить свідоме споживання медіапродукту та достовірне оцінювання інформації;

- здатність до медіаторчості, яка матиме велике значення у самовираженні особистості та реалізації життєвих завдань, підвищенні якості міжособистісного спілкування та доброзичливості соціального середовища, міжособистісних стосунків та якості спільнота життя особистості;

- ціннісне ставлення до використання інформаційно-комунікаційних технологій та додаткових знань [21].

Медіапедагоги з різних країн часто виступають за необхідність медіаграмотності викладачів у професійному розвитку медіаосвіти. Очікується, що викладач із медіа-освітою:

- сприяти та культивувати пристрасть студентів глибоко досліджувати ЗМІ;

- використовувати дослідницькі методи у навчальному процесі, коли студенти матимуть можливість самостійно шукати медіаінформацію, щоб відповідати на запитання щодо курсу, застосовувати знання, отримані на заняттях, у нових сферах;

- зможе допомогти студентам розвинути здатність використовувати численні первинні джерела інформації щодо медіа для дослідження проблем, а потім робити узагальнення;

- сприятиме дискусіям, щоб студенти могли навчитися слухати з толерантним ставленням до інших і з уважним висловлюванням власних ідей; підтримувати відкриті дискусії, у яких бракувало категоричної відповіді на багато питань [23, с. 55].

Щоб полегшити студентам розгляд їхніх власних медійних зусиль, О. Іванова [61] пропонує їм «писати про свій власний досвід». Сучасна освіта стикається з новими перешкодами, оскільки зараз у суспільстві відбувається стрімкий прогрес інформатизації. Сьогодні люди дізнаються про навколишній світ через ЗМІ. Одним із методів виховання незалежної, творчої особистості, здатної безтурботно орієнтуватися в медіасвіті, є цілеспрямоване включення сучасних медіа в освітній процес. Якщо ми розглядаємо глобальне значення сучасних інформаційних технологій та їх роль у суспільстві, важливо розуміти значні небезпеки та ризики, пов'язані з молодим поколінням. До них належать любов до сучасних технологій, непередбачуване споживання інформаційних технологій і розвиток морально-етичних проблем, які призводять до втрати універсальних цінностей, і розвиток морально-етичних проблем, які призводять до втрати універсальних цінностей і розвитку моральних і етичних проблем, які призводять до втрати загальнолюдських цінностей.

Серед першочергових обов'язків сучасних освітніх закладів, присвячених навчанню, визначення медіаосвіти в Україні таке:

1. Формування інформаційної культури. Інформаційна культура є показником загальної та професійної культури людини. Компоненти інформаційної культури включають знання комп'ютера, медіа-навички, медіа-культура, а також читацька поведінка. Для її формування необхідно розвивати інформаційну компетентність, це передбачає:

- дослідження різних джерел інформації;

- впровадження аналітичних і синтетичних методів обробки інформації;
- застосування методів і прийомів самостійного дослідження з використанням новітньої техніки.

2. Майбутні фахівці повинні бути знайомі з різними методами обробки інформації.

3. Підвищення медіаімунітету – здатність протистояти тиску медіапродукції та зберігати відчуття психологічного комфорту під час споживання медіа.

4. Розвиток критичного мислення та рефлексії як механізмів психологічної регуляції, що забезпечують ефективне споживання медіапродуктів на основі усвідомлення медіапростору та розуміння особистих потреб.

5. Створення спроможності до креативного медіавираження для автономних індивідів зі здоровою особистістю, реалізації життєвих цілей, підвищення якості індивідуального спілкування та дружнього соціального середовища тощо [26, с. 19].

Сьогодні зростає значення інформаційних ресурсів, які нині визнаються однією з найбільш значущих форм зайнятості. Культура інформаційної та медіаосвіти особистості вважається частиною загальнолюдської культури. Як наслідок, сучасний викладач повинен мати уявлення про медіаосвітній напрям у викладанні, а також інформацію про практичність сучасних медіа, пов'язані з ними психолого-педагогічні умови та різноманітні форми їх застосування в освітньому процесі.

Формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін є складним процесом, у якому значну роль відіграють психофізіологічні детермінанти. Ці детермінанти визначають здатність людини до сприймання, обробки та інтерпретації інформації, впливають на розвиток критичного мислення, вміння оцінювати медіаконтент і уникати маніпуляцій. Для педагогів гуманітарного профілю ці компетенції мають особливе значення, оскільки вони безпосередньо

пов'язані з аналізом, усвідомленням та передачею інформації в освітньому процесі.

Основні психофізіологічні детермінанти медіаосвітньої компетентності

1. Особливості уваги та пам'яті

✓ Увага є одним з головних факторів, що впливають на якість сприйняття медіаконтенту. Здатність зосереджуватися на важливих аспектах інформації і відкидати несуттєве є основою для критичного аналізу медіа.

✓ Пам'ять, зокрема робоча пам'ять, впливає на здатність зберігати й оцінювати інформацію для подальшого використання та переосмислення.

2. Розвиток критичного мислення

✓ Критичне мислення – це вміння обробляти та аналізувати інформацію, виявляти логічні зв'язки та виносити зважені судження. Важливими складовими критичного мислення є здатність до об'єктивного оцінювання медіаконтенту та визначення його достовірності.

✓ Формування критичного мислення залежить від розвитку когнітивних процесів, таких як аналіз, синтез, порівняння та узагальнення.

3. Емоційна стійкість та саморегуляція

✓ Медіаосвітня компетентність передбачає вміння адекватно реагувати на емоційно насичену або маніпулятивну інформацію. У цьому контексті емоційна стійкість і здатність до саморегуляції є необхідними для того, щоб уникати емоційного впливу медіа та розглядати інформацію з об'єктивної точки зору.

✓ Майбутні педагоги, які мають достатній рівень емоційної стійкості, здатні формувати в студентів відповідне ставлення до медіа, навчати їх контролювати власні емоційні реакції.

4. Психологічні особливості сприйняття інформації

✓ Психофізіологічні аспекти сприйняття (наприклад, швидкість обробки зорової та слухової інформації, здатність до її класифікації) безпосередньо впливають на ефективність роботи з медіаконтентом.

✓ Врахування цих особливостей допомагає розвинути здатність до глибокого аналізу інформації та відкидання неважливих чи деструктивних елементів медіа.

5. Рефлексивні здібності

✓ Рефлексія дозволяє особистості оцінити власні медіапотреби, критично осмислити свою діяльність з медіаконтентом та виявити прогалини у знаннях. Саме рефлексивні здібності допомагають визначати особисті упередження чи стереотипи та коригувати їх під впливом нової інформації.

✓ Педагоги, які розвивають рефлексивність, зможуть навчити студентів відповідально підходити до медіавикористання та самостійно осмислювати спожиту інформацію [28, с. 247].

Успішне формування медіаосвітньої компетентності залежить від рівня розвитку психофізіологічних функцій. Майбутні педагоги гуманітарних дисциплін повинні не тільки володіти критичним мисленням, а й усвідомлювати важливість емоційної стійкості та рефлексивних навичок, щоб ефективно передавати їх студентам.

Психофізіологічні детермінанти дозволяють педагогам гуманітарного профілю створювати продуктивне медіасередовище для своїх студентів, де кожен може навчитися аналізувати, синтезувати та адекватно реагувати на медіаконтент. Це робить медіаосвіту однією з ключових компетентностей сучасного викладача та важливою складовою успішної професійної підготовки педагогічних кадрів у ЗВО.

Медіаосвітня компетентність вимагає здатності до переробки значних обсягів інформації, її критичного аналізу та ефективного використання. Ці процеси безпосередньо залежать від функціонування нервової системи, зокрема від таких психофізіологічних факторів, як увага, пам'ять, мислення, швидкість реакції та емоційна стійкість. У сучасному світі майбутній педагог гуманітарних дисциплін повинен володіти високим рівнем стійкої уваги та розвинутою здатністю до швидкого перемикавання між різними типами діяльності.

Дослідження показують, що формування медіакомпетентності тісно пов'язане з функціонуванням другої сигнальної системи, яка є основою вербального мислення та засвоєння абстрактних понять. У процесі медіаосвіти активізуються аналітичні й синтетичні процеси, що сприяють створенню нових нейронних зв'язків у мозку майбутніх педагогів. Завдяки цьому вони здатні інтегрувати нову інформацію у свою професійну діяльність.

Когнітивні функції, зокрема пам'ять і мислення, відіграють ключову роль у формуванні медіаосвітньої компетентності. Короткотривала пам'ять забезпечує первинну обробку інформації, тоді як довготривала пам'ять дозволяє зберігати й відтворювати накопичені знання. Це особливо важливо для гуманітаріїв, які працюють із текстовими, аудіовізуальними та іншими типами інформації. Крім того, когнітивна пластичність мозку дає змогу адаптуватися до постійно змінюваного інформаційного середовища [31, с. 70].

Розвиток критичного мислення є необхідною умовою формування медіаосвітньої компетентності. Педагоги повинні не лише вміти оцінювати достовірність інформації, але й аналізувати її з погляду відповідності етичним та професійним нормам. У цьому контексті важливою є також рефлексивна складова, яка забезпечує здатність до самостійного аналізу й оцінки власних дій та рішень у медіапросторі.

Когнітивні функції, такі як увага, пам'ять, мислення та сприйняття, є основою для роботи з медійними даними. У майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін, які працюють з текстовими, візуальними та аудіальними матеріалами, особливо важливим є розвиток довготривалої пам'яті та аналітичного мислення. Це пов'язано з необхідністю структурувати великі обсяги інформації та формувати міждисциплінарні зв'язки.

З нейропсихологічної точки зору, медіакомпетентність підтримується активністю лобних часток мозку, які відповідають за аналіз, прогнозування

та прийняття рішень. Використання медіатехнологій у навчанні сприяє створенню нових нейронних зв'язків, що розвиває здатність до комплексного осмислення інформації.

Медіапростір часто асоціюється з високим рівнем інформаційного шуму, маніпуляцій та негативного впливу на психіку. Тому емоційна стійкість є важливим психофізіологічним фактором у підготовці майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін. Емоційна стійкість дозволяє контролювати свої реакції на зовнішні подразники, зокрема негативні, що є необхідним для збереження професійної ефективності [36, с. 55].

Розвиток стресостійкості має велике значення в умовах постійного інформаційного тиску. Сучасні методи медіаосвіти повинні включати тренінги та практики, спрямовані на підвищення стресостійкості, такі як вправи з майндфулнесу, техніки дихання, а також розвиток позитивного мислення. Це сприяє збереженню психічного здоров'я педагогів і забезпечує їхню здатність адаптуватися до швидких змін у медіапросторі.

Емоції відіграють важливу роль у мотивації до навчання та засвоєння медійних технологій. Емоційний відгук на візуальні чи аудіальні стимули є важливим чинником сприйняття медіа. У педагогів гуманітарних дисциплін здатність до емпатії та емоційного відгуку на медійні матеріали визначає їхню ефективність у роботі з студентами. Водночас, самоконтроль і воля є необхідними для оцінки медіапродуктів з критичної точки зору. Відповідно до психофізіологічної моделі, активація лімбічної системи мозку має бути зрівноваженою діяльністю префронтальної кори, щоб уникнути імпульсивних висновків і забезпечити об'єктивність.

Процеси засвоєння та використання медіаінформації безпосередньо залежать від активності різних ділянок мозку. Зокрема, активізація лобових часток мозку сприяє розвитку аналітичного мислення, здатності до планування та прийняття рішень. У той час, як скроневі частки відповідають за обробку мовленнєвої інформації, що є ключовим аспектом роботи педагогів гуманітарного профілю.

Також важливу роль відіграють емоційні центри мозку, зокрема мигдалина, яка бере участь в обробці емоційних стимулів. Її активність впливає на те, як педагог сприймає та інтерпретує медіаінформацію. Наприклад, здатність розпізнавати маніпулятивний контент залежить від балансу між емоційною та когнітивною обробкою інформації.

Освітній процес, побудований на використанні медіатехнологій, залучає різні сенсорні системи (зір, слух, тактильні відчуття). Здатність до сенсорної інтеграції, яка базується на ефективній роботі центральної нервової системи, дозволяє майбутнім педагогам сприймати інформацію в комплексі та ефективно її аналізувати. Наприклад, перегляд мультимедійних лекцій чи презентацій стимулює зорову і слухову системи, що сприяє більш якісному засвоєнню знань [38, с. 222].

Варто зазначити, що психофізіологічні особливості студентів значною мірою визначають ефективність процесу формування медіаосвітньої компетентності. Тому у навчальних програмах для педагогів-гуманітаріїв необхідно враховувати індивідуальні особливості студентів, такі як тип темпераменту, швидкість мислення та рівень когнітивної активності. Наприклад, інтроверти можуть потребувати більшого часу для обробки інформації, тоді як екстраверти, як правило, швидше реагують на зовнішні стимули.

Окрім того, сучасні методи навчання повинні включати інтерактивні технології, що активізують різні канали сприйняття інформації (зоровий, слуховий, кінестетичний). Це дозволяє оптимізувати процес навчання та забезпечує більш глибоке засвоєння знань.

Психофізіологічні детермінанти є фундаментальною основою для формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін. Успішність цього процесу залежить від розвиненості когнітивних функцій, емоційної стійкості, здатності до критичного мислення та адаптації до змін. Для забезпечення високої ефективності навчання необхідно впроваджувати програми, які враховують

психофізіологічні особливості студентів, розвивають їхні когнітивні та емоційні здібності, а також сприяють формуванню стресостійкості. Такий підхід забезпечить якісну підготовку майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах сучасного інформаційного середовища.

Формування медіаосвітньої компетентності залежить від багатьох психофізіологічних факторів, зокрема:

1. Індивідуальні особливості нервової системи. Майбутні педагоги демонструють різну швидкість обробки інформації, рівень стійкості уваги та адаптації до нових умов залежно від типу нервової системи (сильний чи слабкий, лабільний чи інертний). Ці особливості впливають на їхню здатність працювати з медіатехнологіями та адаптуватися до інформаційних викликів.

2. Рівень розвитку стресостійкості. Робота з великою кількістю медійної інформації часто супроводжується інформаційним перевантаженням. Психофізіологічна здатність до регуляції стресу (активація гальмівних процесів у мозку) допомагає уникати професійного вигорання та підтримувати продуктивність.

3. Психофізіологічна основа критичного мислення. Критичне мислення базується на здатності мозку аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність і формувати обґрунтовані висновки. У процесі навчання майбутніх педагогів важливо враховувати здатність до аналітичного осмислення, що підтримується діяльністю вищих психічних функцій [41, с. 49].

На основі психофізіологічних принципів можна побудувати ефективні педагогічні стратегії:

1. Інтеграція мультимедійних технологій у навчальний процес. Використання інтерактивних інструментів (відео, презентацій, симуляцій) активізує діяльність сенсорних і когнітивних систем. Це стимулює більш повне засвоєння матеріалу.

2. Тренування когнітивних функцій. Застосування завдань на розвиток пам'яті, уваги та мислення сприяє формуванню здатності до роботи

з великими обсягами інформації. Наприклад, аналіз медіатекстів або створення власних медійних продуктів сприяє розвитку творчих і критичних здібностей.

3. Формування стресостійкості. Проведення тренінгів із тайм-менеджменту та навичок саморегуляції дозволяє зменшити рівень тривожності та підвищити ефективність роботи з медійними інструментами.

1.3. Теоретико-методологічні аспекти моделювання процесу формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін у процесі професійної підготовки у ЗВО

Формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін є складним, багаторівневим процесом, що вимагає системного підходу. В його основі лежать фундаментальні теоретико-методологічні засади, що визначають стратегію та методику реалізації медіаосвіти у закладах вищої освіти.

Методологічні підходи до моделювання процесу:

1. **Системний підхід** – розглядає процес формування медіаосвітньої компетентності як цілісну систему, що включає когнітивний, операційний та рефлексивний компоненти.

2. **Компетентнісний підхід** – передбачає орієнтацію на формування конкретних знань, навичок та ставлень, необхідних для ефективної роботи з медіаконтентом.

3. **Акмеологічний підхід** – спрямований на розвиток професійної майстерності майбутніх педагогів у сфері медіаосвіти.

4. **Діяльнісний підхід** – акцентує увагу на активній взаємодії студентів із медіасередовищем через практичні завдання, проєктну діяльність та інтерактивні методи навчання.

5. **Культурологічний підхід** – забезпечує усвідомлення медіа як феномена культури, що формує цінності та світогляд майбутніх педагогів.

Модель формування медіаосвітньої компетентності передбачає три основні етапи:

1. **Теоретична підготовка** – ознайомлення з основами медіаосвіти, критичного мислення та інформаційної безпеки.
2. **Практична діяльність** – виконання аналізу медіатекстів, створення власного медіаконтенту, робота в командних проєктах.
3. **Рефлексивно-аналітичний етап** – аналіз власної діяльності, оцінювання отриманих знань та навичок, визначення перспектив подальшого розвитку.

Багато методологій стали теоретичною основою для формування моделі медіаграмотності викладачів гуманітарних дисциплін у закладах професійної освіти та визначають навчальні умови цього процесу: андрогогіка, аксіологія, теорія поведінки, діяльнісний підхід, системний підхід і теорія здібностей. Особливе значення має андрогогічний підхід до вивчення процесів професійного становлення викладачів в умовах їхнього професійного розвитку, оскільки йдеться про освіту дорослих. Сучасне розуміння безперервної освіти виходить за межі традиційного поняття «навчання впродовж життя». Наразі воно охоплює всі форми освіти – формальну, неформальну та інформальну – які супроводжують людину протягом усього життя [32].

Доцільно згадати провідні принципи андрагогічної освітньої моделі, сформульовані у наукових дослідженнях В. Волинець [35]:

1. Студент є активним учасником процесу навчання.
2. Дорослий учень прагне до самореалізації, самостійності та самоуправління і усвідомлює свої можливості в цьому.
3. Дорослий учень має життєвий досвід (соціальний, професійний, побутовий), який є значущим для нього самого і для оточення.
4. Мотивом навчання дорослого є вирішення важливих життєвих проблем і досягнення конкретних цілей.

5. Дорослий учень очікує негайного застосування отриманих знань, умінь, навичок і якостей у практичній діяльності.

6. На навчальні зусилля дорослого студента суттєво впливають часові, просторові, сімейні, професійні та соціальні фактори, які можуть як ускладнювати, так і полегшувати процес навчання.

7. Процес навчання дорослого реалізується як співпраця студента й викладача на всіх етапах – плануванні, реалізації, оцінюванні та корекції навчального процесу [35].

Використання андрагогічного підходу при створенні медіазнань для викладачів мистецьких дисциплін ґрунтується також на ідеях, сформульованих у першій половині ХХ ст. Є. Торндайком у його відомому психологічному дослідженні «Навчання дорослих». Серед основних правил навчання дорослих, виділених Торндайком, є:

- інтенсивність і активність (чим більше особистої участі, тим ефективніше навчання),
- врахування індивідуальних особливостей,
- важливість готовності дорослого до навчання, практики й отримання зворотного зв'язку,
- повторення як умова кращого закріплення і збереження набутих дій, здібностей і навичок.

Аксіологічний підхід сприяє орієнтації змісту, методів і форм розвитку медіаграмотності викладачів мистецьких дисциплін на ціннісні орієнтації особистості. Ідея «цінності» як ключової складової аксіологічного підходу полягає в тому, що цінність –це сутність усіх природних і соціальних явищ, які істотно впливають на життя та культуру людей певного суспільства або соціальної групи. Ці явища можуть бути як реальними, так і ідеальними.

Традиційно в аксіології цінності поділяють на:

- фундаментальні, базові, універсальні (життя, людина, добро, природа тощо),

- національні (ідентичність, мова, національні свята, традиції та звичаї, національна символіка),
- військові (повага до прав і обов'язків, шанування культурних та національних традицій інших народів),
- колективні.

Однак сьогодні, в умовах глобальної інформатизації та масового поширення цифрових освітніх форматів, особливо в період пандемії COVID-19, спостерігається формування нових цінностей, пов'язаних із розвитком інформаційного суспільства: освіти, інформації, знань і комунікації. У сучасній науковій думці набуває популярності ідея «інформаційної аксіології» як окремої філософії інформаційного суспільства. Інформаційна аксіологія розглядає спільні цінності інформаційного суспільства, де інформація є первинним ресурсом, а капітал розуміється як багатовимірна сутність, що вимагає трансформації соціального і матеріального світу. Це свідчить про інформаційну трансформацію суспільства та людини, а також про пріоритет цінностей знань, культури й інформації.

Оволодіння цінностями інформаційного суспільства є надзвичайно важливою складовою формування медіаграмотності викладачів мистецьких дисциплін загальноосвітніх навчальних закладів. Акмеологічний підхід до розвитку медіаграмотності у викладачів мистецьких дисциплін у закладах післядипломної освіти підтримує концепцію всебічного розвитку особистості, визнаючи та розвиваючи її таланти й обдарування, що мають особливе значення у сфері мистецької освіти.

Акмеологічний підхід є особливо важливим для професійного становлення викладачів мистецьких дисциплін, оскільки підкреслює значення їхніх професійних досягнень, сприяє вдосконаленню форм і методів мистецької освіти. Акмеологічний підхід активізує внутрішній потенціал викладачів мистецьких дисциплін – їх особистісні риси, здібності, вольові якості, мотивацію та цільові настанови, що є передумовою досягнення найвищого рівня особистісного розвитку.

Формування професійного статусу викладача і розвиток його особистісно-професійного потенціалу в різних видах діяльності сприяють досягненню високої професійної майстерності, що передбачає вдосконалення форм і методів підвищення якості педагогічної праці.

Системний підхід є методом наукового пізнання, що сприяє цілісному, інтегрованому розумінню досліджуваного об'єкта. Базуючись на основних принципах цілісності та структури, ми розглядали концепцію медіаграмотності як певну форму цілісності, пов'язану зі структурованою взаємодією її компонентів. Важливим завданням стало описання розташування та функцій кожного елемента, їхньої взаємозалежності та побудови загальної структури поняття.

У результаті застосування системного підходу було розроблено модель формування медіаграмотності викладачів закладах освіти, що базується на когнітивній, праксеологічній та особистісній складових. Модель передбачає системну взаємодію трьох блоків: цільового, змістово-технологічного та діагностичного.

Компетентнісний підхід, що є актуальною парадигмою реформування вітчизняної шкільної освіти, також став важливою основою дослідження медіаграмотності викладачів мистецьких дисциплін. Оскільки вивчення професійного розвитку спеціалістів неможливе без аналізу компетентностей (загальних, спеціальних і трансверсальних), ми базували визначення компетентнісного підходу на понятті результатів навчання. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», компетентність визначається як динамічне поєднання знань, умінь, практичних навичок, світоглядних позицій, етичних орієнтацій, що забезпечують здатність особи успішно здійснювати професійну та освітню діяльність на відповідному рівні освіти.

Важливість компетентнісного підходу у дослідженні процесу розвитку медіаграмотності викладачів мистецьких дисциплін підкреслюється його орієнтацією на досягнення конкретних результатів: розвиток практичних

умінь і навичок, самовдосконалення та зміцнення самоповаги, що є особливо значущим для освіти дорослих.

Для ефективного формування медіаосвітньої компетентності у майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін використовуються наступні методи:

- **Лекційні заняття** з використанням мультимедійних засобів.
- **Дискусії та дебати** щодо актуальних проблем медіасередовища.
- **Практичні тренінги** з аналізу медіатекстів.
- **Проектна діяльність**, що включає створення освітніх відео, подкастів та інших форм медіапродукції.
- **Гейміфікація** у вигляді інтерактивних вправ та кейс-стаді.

На основі отриманих даних розробляється рекомендаційна шкала оцінювання, що дозволяє коригувати освітній процес та підвищувати його ефективність.

Таким чином, процес формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін у ЗВО базується на інтеграції різних методологічних підходів, що забезпечують всебічний розвиток необхідних знань і навичок для успішної професійної діяльності.

Моделювання процесу формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін у закладах вищої освіти (ЗВО) є важливим етапом на шляху до підвищення якості професійної підготовки фахівців. Воно дозволяє чітко визначити цілі, завдання, принципи, методи та форми організації освітнього процесу, спрямованого на розвиток медіакомпетентності студентів.

В основу моделювання процесу формування медіаосвітньої компетентності покладено низку теоретичних положень:

- **Компетентнісний підхід:** передбачає формування у студентів системи знань, умінь, навичок та особистісних якостей, необхідних для ефективної діяльності в умовах сучасного медіапростору.
- **Особистісно-орієнтований підхід:** враховує індивідуальні особливості студентів, їхні потреби, інтереси та досвід у сфері медіа.

- **Діяльнісний підхід:** передбачає активне залучення студентів до аналізу медіатекстів, створення власних медіапродуктів, участі в медіаосвітніх проектах.

- **Культурологічний підхід:** розглядає медіа як важливий компонент культури, що впливає на формування світогляду, цінностей та поведінки особистості.

Моделювання процесу формування медіаосвітньої компетентності ґрунтується на таких методологічних принципах:

- **Цілісність:** процес формування медіакомпетентності розглядається як єдиний, цілісний процес, що охоплює всі етапи професійної підготовки студентів.

- **Системність:** медіаосвітня компетентність розглядається як складна система, що включає когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісний компоненти.

- **Діагностичність:** передбачає використання різноманітних методів діагностики для визначення рівня сформованості медіакомпетентності студентів та коригування освітнього процесу.

- **Прогностичність:** модель формування медіакомпетентності повинна враховувати тенденції розвитку медіатехнологій та передбачати можливі зміни у вимогах до професійної діяльності педагогів.

Модель процесу формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін включає такі компоненти:

- **Ціль:** формування медіаосвітньої компетентності, необхідної для успішної професійної діяльності в умовах сучасного інформаційного суспільства.

- **Завдання:** забезпечення студентів необхідними знаннями, вміннями та навичками у сфері медіаосвіти, розвиток критичного мислення, інформаційної культури та медіаграмотності.

- **Принципи:** особистісно-орієнтований підхід, діяльнісний підхід, компетентнісний підхід, культурологічний підхід, міждисциплінарний підхід.

- **Методи:** аналіз медіатекстів, створення медіапродуктів, дискусії, тренінги, рольові ігри, проекти, кейс-стаді.

- **Форми організації:** лекції, семінари, практичні заняття, майстер-класи, конференції, конкурси, фестивалі.

- **Результат:** сформована медіаосвітня компетентність, що включає когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісний компоненти.

Етапи моделювання

Моделювання процесу формування медіаосвітньої компетентності здійснюється в кілька етапів:

1. **Аналіз:** аналіз наукової літератури, навчальних планів, освітніх програм, досвіду роботи кращих педагогів у сфері медіаосвіти.

2. **Проектування:** розробка моделі формування медіаосвітньої компетентності, визначення її компонентів, принципів, методів та форм організації.

3. **Реалізація:** впровадження моделі в освітній процес, організація медіаосвітніх заходів для студентів.

4. **Оцінювання:** оцінювання ефективності моделі, аналіз результатів, коригування освітнього процесу.

Моделювання процесу формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін є важливим інструментом підвищення якості професійної підготовки фахівців. Воно дозволяє створити ефективну систему навчання, спрямовану на розвиток медіакомпетентності студентів, необхідної для успішної діяльності в умовах сучасного медіапростору.

Отже, процедура формування медіаграмотності викладачів була змодельована відповідно до принципів медіа- та інформаційної грамотності, визначених ЮНЕСКО, які охоплюють усі форми медіа і джерела інформації (бібліотеки, архіви, музеї, Інтернет тощо), незалежно від технологічної бази:

1. **Критичне використання медіа.** Суспільство повинно відповідально ставитися до використання інформації, комунікацій, бібліотек,

ЗМІ, технологій та Інтернету, визнаючи рівнозначність усіх джерел інформації.

2. **Рівний доступ до інформації.** Кожен громадянин має право створювати, отримувати й обмінюватися інформацією, що є складовою частиною реалізації прав людини.

3. **Критичне осмислення інформації.** Інформація, знання та повідомлення не завжди є об'єктивними чи незалежними; медіаграмотність має допомагати громадянам усвідомлювати це.

4. **Право на інформацію.** Кожна особа має право прагнути до отримання та осмислення нової інформації й комунікації з іншими.

5. **Безперервність розвитку медіа- та інформаційної грамотності.** Це тривалий, еволюційний процес, який включає набуття знань, навичок і формування відповідного ставлення до створення й використання інформації.

Висновки до першого розділу

Підготовка майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін до формування медіаосвітньої компетентності є важливим компонентом сучасної освітньої системи. У процесі професійної підготовки необхідно розвивати здатність педагогів до критичного аналізу медіаресурсів, інтеграції медіаосвітніх технологій та методів у навчальний процес. Ефективна підготовка передбачає використання інноваційних підходів і практик, що сприяють формуванню медіа грамотності студентів. Це дозволить педагогам якісно підготувати молодь до сучасних вимог інформаційного суспільства.

Медіаосвіта є важливою соціально-педагогічною проблемою в умовах інформаційного суспільства, оскільки вплив медіа на дітей та молодь постійно зростає. Вона спрямована на формування критичного мислення, медіаграмотності та здатності аналізувати інформаційні потоки. Сучасна освіта повинна інтегрувати медіаосвітні методики для розвитку стійкості до

маніпуляцій, розпізнавання фейків та відповідального використання медіа. Відповідальність педагогів полягає в підготовці молодого покоління до грамотного та свідомого споживання медіаконтенту.

Психофізіологічні детермінанти відіграють ключову роль у формуванні медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів. Особливості сприйняття, обробки інформації, розвитку когнітивних функцій і формування критичного мислення визначають здатність педагогів адаптуватися до інформаційних потоків та ефективно застосовувати медіаресурси в професійній діяльності. Важливо враховувати індивідуальні психофізіологічні особливості при навчанні педагогів, що дозволить їм розвинути медіаграмотність і критично сприймати інформацію для подальшої роботи з студентами.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕДІАОСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗВО

2.1. Педагогічні умови формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін у процесі професійної підготовки у ЗВО

У сучасному інформаційному суспільстві медіаосвіта займає важливе місце в системі вищої педагогічної освіти. Формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін є необхідним елементом їхньої професійної підготовки. Використання медіатехнологій у педагогічному процесі сприяє розвитку критичного мислення, аналітичних навичок та ефективної комунікації, що є ключовими для успішної педагогічної діяльності.

Педагогічними умовами, що забезпечують формування медіаосвітньої компетентності майбутнього викладача суспільно-гуманітарних дисциплін, виступають:

- ✓ стимулювання мотиваційної настанови студентів на застосування медіаосвітніх технологій у професійній діяльності;
- ✓ систематизація знань студентів щодо феномену медіаосвіти;
- ✓ набуття досвіду впровадження медіаосвітніх технологій у професійній діяльності.

Однією із важливих педагогічних умов є стимулювання мотиваційної настанови студентів на активне впровадження медіаосвітніх технологій у майбутню професійну діяльність.

А. Марушкевич [55] тлумачить мотивацію як багатоконпонентне утворення, що охоплює мотиви, потреби, інтереси, прагнення, мету, цінності,

установки та ідеали. Відповідно до психологічного словника, мотив є «спонукальною причиною до дій і вчинків людини».

Важливо зазначити, що у нашому дослідженні пріоритет віддано поняттю «мотиваційна настанова», а не просто «мотивація». Важливе місце у контексті мотиваційної настанови займає поняття «спрямованості особистості». Соціальна спрямованість, система ставлень та потреб становлять ядро особистості педагога. Відповідно, формування мотиваційної настанови студентів на впровадження медіаосвітніх технологій базується на розвитку їхньої професійної спрямованості [57, с. 78].

Висока мотивація може компенсувати брак спеціальних знань і навичок, тоді як високий інтелектуальний потенціал без відповідної мотивації не гарантує професійного успіху. Отже, професійна мотивація повинна стати однією з центральних цілей формування медіаосвітньої компетентності.

Таким чином, формування стійкої мотиваційної настанови на застосування медіаосвітніх технологій сприятиме глибшому залученню студентів до освітнього процесу, розвитку інтересу до професійного самовдосконалення та творчого застосування медіаресурсів у майбутній педагогічній практиці.

У контексті формування медіаосвітньої компетентності принциповим є те, що термін «медіаосвіта», хоч і набув поширення в освітянському просторі, досі не отримав чіткого термінологічного оформлення, а думки науковців щодо змісту цього поняття залишаються дискусійними. Тому надзвичайно важливим є оволодіння студентами максимально широким обсягом знань стосовно змістового наповнення феномену медіаосвіти.

Найбільш близьким до поняття «знання» є термін «обізнаність». Науковці тлумачать обізнаність переважно як вимір ступеня володіння знаннями в професійній діяльності, які нормують і визначають дії педагога та його вихованців у просторі педагогічного процесу, встановлюють мету їхньої спільної діяльності та способи її досягнення [60, с. 109].

У контексті нашого дослідження було враховано також і те, що дисципліни, під час оволодіння якими у студентів формується інформаційна культура та інформатична компетентність (зокрема «Інформатика», «Бази даних», «Мови програмування»), не є профільними для майбутніх викладачам суспільно-гуманітарних дисциплін.

Невід'ємним (базовим) елементом у професіограмі викладача є знання. Спеціальні знання, уміння та навички з предмета (спеціальності) формують основу його професійної компетентності. Особистісні якості у педагогічній діяльності невіддільні від професійних: їх набувають у процесі засвоєння знань, формування вмінь, розвитку способів мислення, оволодіння методами діяльності, знанням предмета і методикою його викладання; через психологічну підготовку, володіння технологіями навчання і виховання, педагогічний такт, педагогічну техніку та навички ефективної комунікації.

Навчальні дисципліни спеціальності та навчальні дисципліни фахового спрямування вивчаються протягом усього терміну навчання із дотриманням структурно-логічної послідовності підготовки фахівців відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів.

У випадку поєднаних (подвійних) спеціальностей фахова фундаментальна підготовка здійснюється паралельно з обох спеціальностей і на рівні освітньо-кваліфікаційного ступеня «Бакалавр» завершується за першою спеціальністю. Вивчення фахових дисциплін із другої спеціальності розпочинається з урахуванням специфіки їх поєднання і завершується на етапі підготовки фахівця освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст».

При формуванні освітньо-професійних програм із поєднаних (подвійних) спеціальностей інтегровані навчальні дисципліни фахової підготовки об'єднуються у модулі (блоки) з кожної спеціальності.

У контексті нашого дослідження важливо підкреслити, що базовою «одиницею» фахової підготовки майбутнього педагога є професійні знання. Складність трактування цього поняття зумовлена його неоднорідною природою: професійні знання включають три основні компоненти –

загальнопрофесійні знання, які відрізняють одну професію від іншої; науково-предметні (дисциплінарні) знання, що мають науково-технологічну природу; та спеціальні, диференційовані знання, пов'язані з конкретною галуззю фахової діяльності.

Відповідно до моделі внутрішньої структури компетентності, запропонованої експертами ОЕСР, компонент «знання» відображає багатовимірну підготовку майбутнього викладача, центральне місце в якій займають психолого-педагогічні знання.

Для розкриття значення знаннєвого компоненту у структурі медіаосвітньої компетентності майбутнього викладача суспільно-гуманітарних дисциплін доцільним є детальне вивчення ролі спеціальних (фахових) знань у формуванні його професійної компетентності. Це дозволяє окреслити напрями узагальнення знань студентів стосовно специфіки застосування медіаосвітніх технологій у професійній діяльності.

Поряд із психолого-педагогічними знаннями обов'язковим компонентом професійної підготовки викладача є також методичні знання. Їх систематизація дозволяє виокремити такі провідні блоки:

Педагогічно орієнтовані знання: закономірності професійного становлення педагога; загальні засади педагогіки; дидактична теорія (зміст освіти, закономірності, принципи, види та форми навчання); теорія виховання; педагогічні інноваційні технології; управління педагогічними системами; історія освіти (вітчизняний і зарубіжний досвід).

Психологічно орієнтовані знання: основи загальної психології; психологія діяльності і спілкування; психологія особистості; міжособистісні стосунки в групах; пізнавальна діяльність особистості; емоційно-вольова сфера; мовлення як психологічний феномен; психологія індивідуальності (темперамент, характер, здібності).

Методично орієнтовані знання: основні методичні категорії та закономірності їх застосування в навчально-виховному процесі; методологія професійно-методичних досліджень; сучасні концепції і стратегії викладання

гуманітарних дисциплін; інноваційні технології навчання; використання технічних і електронних засобів у педагогічній діяльності; специфіка викладання суспільно-гуманітарних дисциплін у закладах різного типу; концепції безперервного навчання [56, с. 87].

Таким чином, формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарного профілю вимагає інтеграції цих знаньових блоків у професійну підготовку. Це забезпечить не лише глибоке розуміння предметної галузі, а й здатність ефективно використовувати медіаосвітні технології у навчальному процесі, орієнтуючись на потреби сучасного інформаційного суспільства.

Знання, отримані у процесі професійної підготовки, виступають основою для формування відповідної системи педагогічних умінь. У свою чергу, змістовий та процесуальний аспекти професійного становлення майбутніх фахівців у закладах вищої освіти спрямовані насамперед на здобуття знань, умінь і навичок, що забезпечують формування ключових підструктур професійної компетентності.

У контексті формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін особливого значення набуває засвоєння знань щодо специфіки феномену «медіа» та особливостей його ефективного впровадження у майбутню професійну діяльність.

Таким чином, з одного боку, спостерігається мотивованість студентів до впровадження медіаосвітніх технологій у практику викладання, а також наявність базового рівня інформатичної компетентності та інформаційної культури; з іншого боку – виявляється певна «розпорошеність» знань, що зумовлює необхідність їх систематизації та узагальнення.

Зміст і параметри систематизації знань докладно розкрито у дослідженні С. Гончаренка [39]. Вчений визначає систематизацію як розумову діяльність, у процесі якої розрізнені знання про об'єкти (явища) об'єктивної дійсності об'єднуються в цілісну наукову систему на основі певного принципу. Процес систематизації передбачає попередні етапи класифікації та синтезу істотних

властивостей об'єктів. Важливою умовою систематизації є формулювання фундаментальної ідеї, яка об'єднує знання в логічну структуру.

За твердженням С. Гончаренка [39], знання і вміння стають дієвим інструментом мислення лише за умови їх організації у свідомості студента як системи взаємопов'язаних понять. Ефективність процесу навчання, отже, безпосередньо залежить від систематизації знань із урахуванням психолого-педагогічних вимог до засвоєння інформації.

Засвоєння знань і способів діяльності відбувається на трьох рівнях:

- ✓ усвідомлене сприйняття й запам'ятовування, що проявляється у точному або близькому до оригіналу відтворенні;
- ✓ використання знань за зразком або в аналогічних ситуаціях;
- ✓ творче застосування знань у нових умовах.

У цьому контексті модульна система організації навчального процесу має принципову відмінність від традиційної: зміст навчання структуровано у цілісні, самостійні модулі, що виступають як банки інформації та водночас як інструктивні матеріали для її застосування.

Основою модульної системи є суб'єкт-суб'єктні взаємини між викладачем і студентом, що забезпечує високий рівень самостійності та свідомого досягнення навчальних результатів. Педагогічна взаємодія в межах такої системи набуває характеру співпраці, а управлінська діяльність трансформується із суб'єктивно-об'єктивної у суб'єктивно-суб'єктивну, спираючись на рефлексивний підхід.

Важливою педагогічною умовою формування медіаосвітньої компетентності є набуття досвіду впровадження медіаосвітніх технологій у професійній діяльності. Обґрунтування цієї умови доцільно починати з аналізу основних напрямів медіатизації сучасного освітнього простору. Професійна діяльність викладача суспільно-гуманітарних дисциплін реалізується через інтеграцію елементів медіа, використання медіаінформації в навчально-виховному процесі, впровадження медіаосвітніх технологій, розвиток у здобувачів освіти навичок критичної роботи з медіатекстами.

Практична підготовка студентів як складова частина освітньо-професійної програми спрямована на формування професійних навичок і є обов'язковою для здобуття певного кваліфікаційного рівня. Проте нині в організації практичного навчання існують проблеми: відсутність чітких методичних рекомендацій, недостатня матеріально-технічна база, нестача сучасного обладнання й віртуальних ресурсів.

У зв'язку із зростанням ролі інформаційного середовища у вищій освіті важливим є врахування напряму розвитку інформаційної культури студентів. І. Гуріненко [41] визначає педагогічні умови формування інформаційної культури як комплекс заходів з інформатизації освітнього простору, що передбачає інтеграцію новітніх інформаційних технологій у навчальний процес, удосконалення методик навчання через використання комп'ютерного моделювання та мережевих технологій, а також стимулювання особистісної готовності студентів до розвитку інформаційної культури.

Л. Левицька [47, с. 23] С. Довгаль наголошує, що медіакультура як змістовий аспект сучасного медіапростору формує соціокультурне середовище, яке істотно впливає на процес індивідуального становлення особистості. Медіапростір забезпечує людині можливість самостійно моделювати власну медіареальність, що посилює її участь у культурних і соціальних процесах.

Педагогічна цінність медіаосвітніх технологій полягає не лише в технічних можливостях використання медіаресурсів, а й у здатності сприяти розвитку критичного мислення, інформаційної грамотності та компетентностей, пов'язаних із сучасним соціокультурним простором. Саме тому важливим є розгляд медіаресурсів не тільки як допоміжного інструменту навчання, а й як об'єкта соціокультурного виховання.

З огляду на це, в обґрунтуванні педагогічних умов формування медіаосвітньої компетентності доцільно враховувати позицію О. Янишин, яка наголошує на важливості впровадження медіаосвітніх технологій у професійну підготовку педагогів, орієнтуючи їх на формування стійких

компетентностей, необхідних для ефективного функціонування в сучасному медіапросторі.

Отже, стимулювання мотиваційної настанови студентів на впровадження медіаосвітніх технологій, систематизація їхніх знань про феномен медіаосвіти та набуття практичного досвіду є ключовими педагогічними умовами формування медіаосвітньої компетентності майбутніх викладачів суспільно-гуманітарних дисциплін.

2.2. Особливості підготовки майбутніх педагогів до формування медіаосвітньої компетентності в умовах сучасного інформаційного простору

У сучасному інформаційному суспільстві медіаосвіта набуває особливого значення, стаючи невід'ємною складовою професійної підготовки педагогів. З огляду на стрімкий розвиток цифрових технологій та зростання обсягу інформації, майбутні викладачі повинні володіти медіаосвітніми компетентностями для ефективно організації навчального процесу та виховання критично мислячих громадян.

Медіаосвіта – це процес розвитку знань, умінь і навичок, необхідних для критичного сприйняття, аналізу та створення медіаповідомлень у різних формах. Медіаграмотність, у свою чергу, є результатом цього процесу і включає здатність розуміти, аналізувати та ефективно використовувати медіа у повсякденному житті.

Теоретичні основи медіаосвіти базуються на міждисциплінарному підході, що поєднує педагогіку, психологію, соціологію, культурологію та інформаційні технології. Медіаосвіта відіграє ключову роль у формуванні професійної компетентності майбутніх викладачів. Зокрема, вона сприяє розвитку інформаційної культури: викладачі набувають навичок ефективного пошуку, обробки та використання інформації; підвищенню педагогічної майстерності: використання медіаінструментів у навчальному процесі робить

його більш інтерактивним та привабливим для студентів; формуванню громадянської позиції: викладачі стають прикладом свідомого та відповідального ставлення до медіа, що впливає на студентів.

Для ефективного впровадження медіаосвіти у професійну підготовку викладачів необхідно інтегрувати медіаосвітні компоненти у навчальні програми: включення курсів з медіаграмотності, цифрової безпеки та інформаційної культури; забезпечити технічну базу: оснащення освітніх закладів сучасними медіаінструментами та технологіями; підвищувати кваліфікацію викладачів: проведення тренінгів та семінарів з медіаосвіти для викладачів педагогічних дисциплін [46, с. 52].

Медіаосвіта є невід'ємною складовою професійної підготовки сучасного педагога. Вона забезпечує формування критичного мислення, інформаційної культури та етичної відповідальності, що є необхідними для ефективної педагогічної діяльності в умовах інформаційного суспільства. Впровадження медіаосвіти у підготовку викладачів сприятиме підвищенню якості освіти та формуванню свідомих громадян.

У сучасному інформаційному суспільстві медіа займають провідне місце у формуванні поглядів, поведінки та критичного мислення особистості. Заклади вищої освіти стають ключовими інституціями, відповідальними за підготовку громадян, здатних ефективно функціонувати в умовах інформаційного перенасичення, дезінформації та цифрових викликів. Формування медіаосвітньої компетентності студентів є не лише освітнім завданням, а й національним пріоритетом у контексті інформаційної безпеки, громадянської свідомості та сталого розвитку суспільства.

Медіаосвітня компетентність – це інтегральна характеристика особистості, яка включає знання, уміння та цінності, що дозволяють критично сприймати, аналізувати, створювати та використовувати медіаповідомлення в різних форматах. Вона передбачає критичне мислення щодо інформації; інформаційну грамотність; уміння аналізувати

медіаконтент (зміст, джерело, маніпулятивні прийоми); етичне ставлення до інформації та її поширення; уміння створювати власні медіапродукти.

У часи гібридних війн, фейкових новин, пропаганди та емоційного маніпулювання інформацією, рівень медіаосвітньої підготовки стає одним із індикаторів соціальної стійкості. Особливо важливо формувати такі компетенції у майбутніх спеціалістів різних галузей, адже вони виступатимуть провідниками нових знань і носіями критичного підходу у суспільстві.

Сучасний викладач виступає не тільки джерелом знань, а й фасилітатором критичного осмислення медіаресурсів. Він має бути прикладом етичного використання інформації, стимулювати студентів до власних досліджень, розвивати медіаекспертизу та комунікативну культуру.

Серед основних викликів – недостатня методична база, обмежена медіаграмотність викладачів, низький рівень міждисциплінарної інтеграції. Але перспективи полягають у створенні міжвузівських медіаосвітніх центрів, партнерстві з незалежними медіа, цифровізації навчання та залученні студентів до проєктної діяльності.

Формування медіаосвітньої компетентності у ЗВО – це системний процес, що має охоплювати всі рівні освітньої взаємодії. Це не просто навичка XXI століття – це умова збереження демократії, свободи думки та особистої відповідальності в умовах інформаційного суспільства.

У сучасному цифровому світі, де інформаційні потоки щодня зростають, питання медіакультури та інформаційної безпеки набувають пріоритетного значення в освітньому середовищі. Водночас професійна самореалізація педагога дедалі більше пов'язана із здатністю ефективно працювати в медіапросторі, дотримуючись етичних, правових та безпекових норм.

Професійна самореалізація майбутнього педагога – це процес розкриття особистісного та професійного потенціалу в умовах педагогічної діяльності, реалізація власної освітньої місії, набуття авторитету та визнання в

освітньому середовищі. Цей процес неможливий без сформованої медіаграмотності та навичок інформаційної безпеки [30, с. 76].

Медіакультура – це сукупність знань, умінь, навичок, установок та цінностей, що визначають ставлення особистості до медіа. Для педагога вона виконує такі функції:

- ✓ Критичне осмислення інформації: майбутній педагог має вміти аналізувати джерела інформації, визначати її достовірність і вірогідність.
- ✓ Медіапросвіта студентів: викладач стає провідником у формуванні у школярів критичного мислення, толерантності та медіаетики.
- ✓ Культурна відповідальність: педагог не лише споживає медіа, а й створює контент, що впливає на цінності й поведінку молоді.

Інформаційна безпека педагога передбачає:

- Захист персональних даних: усвідомлення ризиків цифрового середовища й дотримання стандартів кібергігієни.
- Навчання цифровій безпеці студентів: впровадження в освітній процес знань про фейки, онлайн-ризиками, інтернет-етикет.
- Захист професійної репутації: грамотне ведення власних акаунтів у соціальних мережах та медіавиступів.

Умови професійної самореалізації в контексті медіасередовища

1. Освітнє середовище, що підтримує інновації: інтеграція цифрових технологій у навчальні програми та методичку.
2. Наявність медіакомпетентного наставника: роль викладача як фасилітатора, який надихає на розвиток критичного мислення та цифрової етики.
3. Безперервний професійний розвиток: участь у тренінгах, вебінарах, підвищення кваліфікації з тематики медіа та кібербезпеки.

Отже, професійна самореалізація майбутнього педагога неможлива без розуміння принципів медіакультури та дотримання норм інформаційної безпеки. Формування медіаграмотності, здатності до критичного мислення та цифрової етики – це необхідні складники професійної ідентичності сучасного

викладача. Успішна інтеграція цих компонентів сприяє зростанню особистої ефективності педагога та позитивно впливає на якість освітнього процесу.

2.3. Заклад вищої освіти як середовище формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів

На сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства медіаосвіта стає невід'ємною складовою професійної підготовки педагогів. З огляду на стрімкий розвиток цифрових технологій та зростаючий вплив медіа на всі сфери життя, формування медіаосвітньої компетентності викладача набуває особливої актуальності.

Медіаосвіта – це процес навчання та виховання, спрямований на розвиток у особистості здатності критично сприймати, аналізувати, оцінювати та створювати медіаповідомлення в різних формах. Вона сприяє формуванню медіаосвітньої компетентності, яка включає знання про медіа, навички їх використання та критичного аналізу, а також усвідомлення впливу медіа на суспільство та особистість.

Медіаосвіта відіграє важливу роль у професійному становленні педагога, оскільки:

- сприяє розвитку критичного мислення та інформаційної грамотності;
- підвищує ефективність освітнього процесу через інтеграцію сучасних технологій;
- допомагає формувати у здобувачів освіти навички безпечного та відповідального користування медіа;
- забезпечує адаптацію педагога до змін у медіа середовищі та освітніх технологіях.

Медіаосвітня компетентність є ключовою складовою професійної підготовки сучасного педагога. Її формування забезпечує ефективну інтеграцію медіа в освітній процес, розвиток критичного мислення та інформаційної грамотності у здобувачів освіти. Для досягнення цього

необхідно впроваджувати медіаосвіту в освітні програми, забезпечувати педагогів відповідними ресурсами та створювати умови для їхнього професійного розвитку в цій сфері [24, с. 225].

У ХХІ столітті медіа стали не лише джерелом інформації, а й потужним інструментом впливу на суспільну свідомість, ціннісні орієнтири та поведінку особистості. В умовах інфосередовища, яке стрімко змінюється, заклади вищої освіти мають не лише передавати знання, а й формувати здатність студентів до критичного мислення, свідомого медіаспоживання та відповідального створення інформаційного контенту. Таким чином, освітнє середовище ЗВО постає як ключовий фактор розвитку медіаосвітніх навичок, що є невіддільною складовою професійної підготовки сучасного фахівця.

Медіаосвітні навички – це сукупність знань, умінь і установок, що забезпечують здатність особистості розуміти, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати та самостійно створювати медіаповідомлення в різних формах (текст, фото, відео, аудіо, цифровий контент). Розвиток цих навичок у студентів – це не лише освітній виклик, а й стратегічна необхідність.

Освітнє середовище ЗВО – це цілісна система взаємодії викладачів, студентів, навчального контенту, інфраструктури й освітніх технологій. Воно включає академічну складову (зміст освітніх програм, методики викладання); цифрову інфраструктуру (електронні платформи, інтерактивні ресурси, медіастудії); професійну взаємодію (співпраця зі ЗМІ, фактчекерами, організаціями медіаосвіти); позааудиторну активність (проекти, дебати, флешмоби, медіакампанії).

Саме в цьому багатовимірному середовищі створюються умови для формування та вдосконалення медіаосвітніх навичок через практичну, рефлексивну та інтерактивну діяльність.

Інструменти і підходи до розвитку медіаосвітності у ЗВО

1. Інтеграція медіаосвітнього контенту в навчальні курси – особливо в дисципліні соціогуманітарного та педагогічного циклу.

2. Використання цифрових платформ і сервісів – Google Workspace, Canva, FactCheck.org, YouTube, Padlet, TikTok у навчальних цілях.
3. Проведення практичних занять із аналізу ЗМІ та створення власного контенту – подкасти, блоги, сторітелінг, фактчекінг-проекти.
4. Розвиток soft skills – комунікація, співпраця, рефлексія, медіаетика.
5. Впровадження міждисциплінарного підходу – коли медіаосвіта поєднується з інформатикою, журналістикою, правом, соціологією [5, с. 90].

Викладач не лише транслює знання, а й виступає ментором і фасилітатором медіаосвітнього розвитку студентів. Він має володіти медіакомпетентністю; впроваджувати критичні та проблемно-орієнтовані методи навчання; заохочувати студентів до творчості й аналітики.

Адміністрація ЗВО, у свою чергу, повинна створювати інституційні умови: забезпечення технічної бази, підтримка ініціатив студентів, реалізація програм підвищення кваліфікації викладачів у сфері медіаосвіти.

Освітнє середовище ЗВО є одним із найпотужніших чинників формування медіаосвітніх навичок. Воно не лише впливає на якість фахової підготовки, а й формує культуру свідомого споживання й поширення інформації. Інноваційні педагогічні підходи, цифрові ресурси та активна взаємодія між учасниками освітнього процесу дозволяють перетворити ЗВО на осередок медіаосвітнього розвитку нового покоління – мислячих, етичних і відповідальних громадян.

У світлі глобальних змін, цифровізації освіти та зростання інформаційного тиску, формування медіаосвітньої компетентності є однією з ключових умов професійної підготовки педагогів. Сучасний викладач не лише передає знання, а й виступає медіапосередником, який допомагає студентам орієнтуватися у складному медіапросторі. Тому майбутні педагоги повинні володіти системою методів, засобів і форм роботи з інформацією.

Основні форми організації навчання

1. Лекції-дискусії з елементами аналізу медіаприкладів – дозволяють студентам знайомитися з теоретичними основами медіаосвіти та водночас формують здатність аналізувати контент у реальному часі.
2. Семінари-практикуми – дають змогу тренувати навички фактчекінгу, оцінки надійності джерел, виявлення маніпуляцій у медіа.
3. Проєктне навчання – реалізація освітньо-медіаційних проєктів (створення блогу, подкасту, відеоуроку), що поєднує творчість, критичне мислення та командну взаємодію.
4. Медіатренінги та майстер-класи – інтерактивні формати, що фокусуються на формуванні конкретних навичок: робота з фото- й відеоконтентом, монтаж, інтерв'ювання.
5. Онлайн-курси та інтерактивні платформи – Coursera, EdEra, Mediawise, які розширюють можливості самонавчання, адаптовані до сучасних цифрових умов.
6. Рефлексивні групові обговорення та кейс-аналіз – стимулюють розвиток аналітичного мислення, здатності до самооцінки та переосмислення впливу медіа [9, с. 188].

Формування медіаосвітньої компетентності майбутнього педагога є складним, але необхідним процесом, що вимагає системного підходу, актуальних методів і творчого освітнього середовища. Завдяки поєднанню традиційних і інноваційних форм навчання ЗВО можуть виховати педагогів нового покоління – медіаграмотних, критично мислячих і соціально відповідальних.

У сучасному суспільстві, де інформаційні потоки стають дедалі інтенсивнішими, роль педагога виходить за межі класичної функції передавання знань. Сьогодні педагог – це не лише викладач, а й медіакомунікатор, який активно взаємодіє з інформаційним середовищем, формує інформаційну культуру студентів і впливає на громадську думку. У цьому контексті особливої ваги набуває професійна відповідальність

педагога, яка має бути усвідомленою, етичною та інформаційно обґрунтованою.

Педагог як медіакомунікатор створює та транслює інформаційні повідомлення через навчальний контент, соціальні мережі, інтерактивні платформи; є джерелом інформаційного впливу на студентів, батьків, колег і суспільство загалом; бере участь у медіадіалозі – як онлайн, так і офлайн; формує критичне ставлення до інформації серед здобувачів освіти.

Ця роль вимагає не лише технічних навичок, а й глибокого усвідомлення наслідків кожної комунікаційної дії.

У сучасному інформаційному середовищі педагог дедалі частіше виступає не лише як носій знань, а й як активний учасник медіакомунікації. Це вимагає від нього високого рівня відповідальності, що виявляється у кількох важливих вимірах:

- Етична відповідальність передбачає дотримання принципів правдивості та об'єктивності, поваги до приватного життя інших, а також недопущення маніпуляцій, дискримінації та мови ворожнечі у створеному медіаконтенті.

- Інформаційна відповідальність полягає в обов'язковій перевірці джерел, здійсненні фактчекінгу перед поширенням інформації, усвідомленні потенційних наслідків, які може спричинити поширення недостовірних або фейкових даних.

- Педагогічна відповідальність зосереджується на розвитку медіаграмотності студентів, формуванні культури спілкування в цифровому середовищі, навчанні етичної поведінки в мережі.

- Правова відповідальність включає дотримання норм авторського права, правил захисту персональних даних і вимог інформаційної безпеки.

У повсякденній діяльності педагоги демонструють свою відповідальність через використання медіаінструментів для освітніх цілей. Зокрема, це:

- створення освітніх блогів, відеоуроків, проведення інтерактивних опитувань і популяризація правил цифрової безпеки через соціальні мережі;
- формування інформаційної гігієни в студентських колективах шляхом обговорення актуальних подій, аналізу фейкових новин і практики критичного мислення;
- модерація онлайн-простору навчальних груп з метою забезпечення безпечної, поважної та конструктивної комунікації.

Проте така діяльність супроводжується низкою викликів, серед яких:

- інформаційна перенасиченість, що ускладнює відбір і критичне осмислення даних;
- репутаційна вразливість унаслідок публічності й очікувань суспільства;
- нестача цифрових навичок і медіаграмотності в частини педагогічних працівників;
- існуючі стереотипи про «нейтральність» педагога у публічному просторі, що можуть стримувати ініціативність.

Ці виклики потребують постійного вдосконалення професійної майстерності, розвитку психологічної стійкості, а також підтримки з боку адміністрацій освітніх закладів [14, с. 29].

Отже, професійна відповідальність педагога як медіакомунікатора виходить за межі нормативного поля. Вона передбачає активну громадянську позицію, поєднання етичності, професійної компетентності та відкритості до суспільного діалогу. Уміння працювати з інформацією, створювати якісний медіаконтент, бути взірцем у цифровій поведінці – це невід’ємна складова сучасного педагогічного іміджу.

Висновки до другого розділу

У другому розділі дослідження було проаналізовано ключові аспекти процесу формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін у контексті їх професійної підготовки у закладах

вищої освіти. Одержані теоретичні та практичні результати дозволяють зробити низку важливих узагальнень.

По-перше, встановлено, що ефективне формування медіаосвітньої компетентності можливе лише за умов створення відповідного педагогічного середовища, яке інтегрує навчально-методичні, технологічні, психолого-педагогічні та ціннісні чинники. Основними педагогічними умовами, що забезпечують результативність цього процесу, виступають: системність і поетапність підготовки, інтеграція теоретичних знань із практичною діяльністю, розвиток критичного мислення і медіааналізу, а також міждисциплінарна взаємодія.

По-друге, підкреслено, що сучасний інформаційний простір висуває нові вимоги до підготовки педагогів, зокрема до їхньої здатності орієнтуватися у великому потоці інформації, здійснювати її критичний відбір, перевірку достовірності та вміти інтегрувати медіаінструменти у власну педагогічну діяльність. Майбутній педагог гуманітарного профілю має володіти не лише цифровою грамотністю, але й етичними засадами комунікації в цифровому середовищі.

По-третє, доведено, що заклад вищої освіти виступає ключовим середовищем для формування медіаосвітньої компетентності. Його роль полягає не лише в наданні фахових знань, але й у створенні умов для практичного оволодіння медіаресурсами, включення майбутніх педагогів у дослідницьку та проєктну діяльність із використанням медіа, стимулювання рефлексії та самоосвіти. Роль викладача як медіакомпетентного ментора є надзвичайно важливою у формуванні професійного світогляду студента.

Таким чином, формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін є багатограним процесом, що вимагає комплексного підходу, інтеграції інноваційних методів навчання та активного залучення студентів до медіаторчості. Важливою складовою є також формування стійкої мотивації до безперервного професійного розвитку в умовах інформаційного суспільства.

РОЗДІЛ 3

СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ МЕДІАОСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У ЗВО

3.1. Програма «Формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін»

У межах дослідження пропонуємо розроблену нами програму. Програма спрямована на розвиток медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін у процесі їхньої професійної підготовки. Вона передбачає засвоєння теоретичних основ медіаосвіти, розвиток критичного мислення, формування навичок аналізу та створення медіа контенту.

Мета програми: формування у майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін навичок ефективного використання медіа у навчальному процесі, розвиток критичного мислення, інформаційної безпеки та культури роботи з медіатекстами.

Завдання програми:

1. Ознайомлення студентів із основами медіаосвіти та її роллю в сучасному суспільстві.
2. Формування навичок критичного аналізу медіатекстів.
3. Вивчення основ інформаційної безпеки та медіаграмотності.
4. Розвиток навичок створення власного медіа контенту.
5. Практичне використання медіаінструментів у професійній діяльності.

Структура програми

Розділ 1. Теоретичні основи медіаосвіти

1.1. Поняття та принципи медіаосвіти. 1.2. Медіаосвітня компетентність педагога. 1.3. Роль медіа у формуванні особистості студента.

Розділ 2. Практичні аспекти використання медіа у навчанні

2.1. Методи і технології розвитку медіаосвітньої компетентності.

2.2. Використання цифрових технологій у навчальному процесі.

2.3. Створення та аналіз медіа контенту.

Очікувані результати:

- Опанування теоретичних знань із медіаосвіти.
- Здатність аналізувати та оцінювати медіатексти.
- Навички використання цифрових технологій у навчанні.
- Вміння створювати якісний медіа контент для освітніх потреб.

Форма реалізації програми: програма реалізується у вигляді лекцій, семінарів, тренінгів, практичних занять та самостійної роботи студентів.

Лекції

1. Основи медіаосвіти та її значення

Визначення медіаосвіти та її основні концепції.

Вплив медіа на особистість.

Медіаосвіта у професійній діяльності педагога.

2. Медіаграмотність та критичне мислення

Принципи критичного аналізу медіатекстів.

Маніпуляції та фейки у медіа.

Методи ідентифікації дезінформації.

3. Інформаційна безпека у сучасному цифровому просторі

Приватність та захист персональних даних.

Кібербулінг та шляхи його запобігання.

Етика взаємодії у цифровому середовищі.

Семінари

1. Роль педагога у формуванні медіаграмотності студентів

Обговорення педагогічних стратегій розвитку медіаосвіти.

Дискусія про відповідальне споживання медіа.

2. Практичний аналіз медіатекстів

Робота в групах із розбору різних типів медіатекстів.

Аналіз новин, соціальної реклами, кіно та відео контенту.

Тренінги

1. Методи навчання медіаграмотності у школі

Використання інтерактивних методів навчання.

Розробка плану уроку з медіаосвіти.

2. Створення власного медіаконтенту

Основи візуальної грамотності.

Практичні вправи зі створення навчальних відео та презентацій.

Практичні заняття

1. Аналіз і розбір фейкових новин

Виявлення маніпуляцій у ЗМІ.

Практичні вправи з перевірки фактів.

2. Розробка інтерактивного медіауроку

Використання цифрових інструментів для створення навчальних матеріалів.

Презентація розроблених уроків.

Очікувані результати:

- Опанування теоретичних знань із медіаосвіти.
- Здатність аналізувати та оцінювати медіатексти.
- Навички використання цифрових технологій у навчанні.
- Вміння створювати якісний медіа контент для освітніх потреб.

Формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів є необхідною складовою їхньої професійної підготовки. Ця програма сприяє розвитку навичок роботи з медіа та підвищенню рівня інформаційної грамотності серед майбутніх викладачів.

Таблиця 3.1.

Методи оцінювання знань

Вид оцінювання	Максимальні бали
Тестування з основ медіаграмотності	20
Аналіз та рефлексія медіатекстів	20
Практичні завдання з розробки контенту	30
Підсумковий проєкт	30
Загальна сума балів	100

Формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів є необхідною складовою їхньої професійної підготовки. Запропонована програма сприяє розвитку навичок роботи з медіа, критичного мислення та підвищенню рівня інформаційної грамотності серед майбутніх викладачів. Практикоорієнтований підхід дозволяє ефективно інтегрувати отримані знання у педагогічну діяльність.

У сучасному світі стрімкого розвитку інформаційних технологій та цифрових комунікацій важливою складовою професійної підготовки педагогів є формування медіаосвітньої компетентності. Для майбутніх викладачів гуманітарних дисциплін це набуває особливого значення, оскільки гуманітарна освіта безпосередньо пов'язана із критичним мисленням, аналізом культурних явищ та розумінням комунікаційних процесів у суспільстві.

Медіаосвітня компетентність – це інтегративна характеристика особистості, що охоплює знання, уміння і навички, пов'язані із створенням, аналізом, інтерпретацією та використанням інформації в медіа-просторі. У процесі підготовки педагогів-гуманітаріїв вона має сприяти формуванню таких якостей, як здатність критично оцінювати інформаційні потоки,

розпізнавати маніпуляції, розуміти роль медіа у формуванні суспільної думки та вихованні культури споживання інформації.

Формування цієї компетентності має свої особливості:

1. **Інтеграція медіаосвіти у фахові дисципліни.** Медіаосвітні елементи необхідно інтегрувати в зміст основних гуманітарних курсів, таких як історія, література, культурологія, філософія. Це дозволяє формувати в студентів навички критичного мислення через аналіз історичних джерел, літературних текстів та культурних феноменів у медіа.

2. **Орієнтація на розвиток критичного мислення та інформаційної грамотності.** Майбутні педагоги мають навчитися не лише сприймати інформацію, але й аналізувати її джерела, перевіряти достовірність фактів, визначати авторські позиції й усвідомлювати вплив медіа на суспільні процеси.

3. **Практична спрямованість підготовки.** Велике значення мають практичні завдання: створення медіа-продуктів (статей, відео, подкастів), аналіз рекламних кампаній, дослідження інформаційних стратегій в соціальних мережах. Такі активності розвивають не лише теоретичні знання, а й навички застосування отриманих знань на практиці.

4. **Використання сучасних технологій та цифрових платформ.** У процесі підготовки педагогів важливо активно використовувати інтерактивні інструменти, такі як віртуальні середовища для створення презентацій, веб-квестів, онлайн-дебатів, блоги та подкасти.

5. **Формування ціннісного ставлення до медіа.** Одним із важливих аспектів є виховання етичної відповідальності у роботі з інформацією – вміння дотримуватися принципів академічної доброчесності, шанувати авторські права та бути критичним споживачем і творцем медіа-контенту.

Таким чином, формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарного профілю – це комплексний процес, який потребує зміни традиційних підходів до освіти, розроблення нових методичних систем

і активного впровадження цифрових технологій у навчальний процес. Успішне вирішення цих завдань сприятиме підготовці педагогів, здатних ефективно працювати в умовах інформаційного суспільства та виховувати в студентів навички критичного осмислення медіа-простору.

3.2. Методичні рекомендації щодо формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін

Формування медіаосвітньої компетентності в умовах сучасного суспільства є важливою складовою професійної підготовки майбутніх педагогів. Ефективне розроблення навчальних програм у цій галузі потребує обґрунтованого вибору методичних підходів та чіткого дотримання педагогічних принципів. Медіаосвіта має бути інтегрованою частиною освітнього процесу, орієнтованою на розвиток критичного мислення, інформаційної грамотності, творчості та соціальної відповідальності.

Методичні підходи до розроблення програм

1. **Компетентнісний підхід.** Основою програм є орієнтація на формування конкретних компетентностей: аналітичних, критичних, комунікативних та інформаційних. Програма має бути спрямована не тільки на передачу знань, але й на розвиток умінь аналізувати медіаконтент, створювати власні медіапродукти та орієнтуватися в інформаційному просторі.

2. **Діяльнісний підхід.** Акцент робиться на активну участь студентів у навчальному процесі. Завдання повинні передбачати практичну діяльність: створення блогів, зйомку відеороликів, проведення контент-аналізу, участь у дискусіях і дебатах. Такий підхід стимулює самостійність та креативність.

3. **Особистісно орієнтований підхід.** Програми мають враховувати індивідуальні особливості, потреби і запити студентів. Навчання повинно

сприяти розвитку їхнього особистісного потенціалу, самореалізації у медіа-сфері та формуванню власної громадянської позиції.

4. **Інтегративний підхід.** Медіаосвітні компетентності мають розвиватися не ізольовано, а у взаємозв'язку з іншими навчальними дисциплінами. Це дозволяє формувати комплексне бачення ролі медіа в різних сферах суспільного життя.

5. **Проектний підхід.** Використання методики навчальних проєктів дозволяє формувати навички командної роботи, планування, аналізу і презентації результатів. Проєкти можуть бути як індивідуальними, так і груповими, короткостроковими чи довготривалими.

Принципи розроблення програм

1. **Принцип науковості.** Зміст навчальних програм повинен базуватися на сучасних наукових дослідженнях у галузі медіаосвіти, інформаційних технологій, педагогіки та психології.

2. **Принцип системності.** Медіаосвітня підготовка має бути цілісною, логічно структурованою, із поступовим ускладненням матеріалу та нарощуванням рівня компетентностей.

3. **Принцип актуальності та практичної спрямованості.** Тематика занять повинна відповідати реальним умовам медіапростору, включати аналіз сучасних інформаційних трендів, вивчення новітніх технологій і платформ.

4. **Принцип міждисциплінарності.** Медіаосвітню компетентність необхідно формувати шляхом об'єднання знань із різних галузей – журналістики, соціології, культурології, психології, педагогіки.

5. **Принцип інтерактивності.** Методи навчання мають сприяти активній взаємодії студентів: рольові ігри, мозкові штурми, дебати, кейс-методи, інтерактивні платформи для створення контенту.

6. **Принцип етичності.** Важливо не лише навчати технологіям створення і аналізу медіаконтенту, а й формувати у студентів етичні норми поведінки в інформаційному просторі: відповідальність за поширення

інформації, дотримання авторських прав, повага до інших учасників комунікації.

Таким чином, ефективне формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів вимагає системного поєднання різних методичних підходів та дотримання базових педагогічних принципів. Це дозволяє створити умови для підготовки сучасних викладачів, здатних не лише критично сприймати інформацію, а й формувати у своїх студентів навички усвідомленої взаємодії з медіа.

Практичні рекомендації щодо впровадження медіаосвітніх компонентів у навчальний процес

Особливості формування медіаосвітньої компетентності у підготовці педагогів гуманітарних дисциплін (визначення ключових компетентностей, потреби та цілі медіаосвіти у контексті гуманітарних наук).

Методичні підходи та принципи розроблення програм з формування медіаосвітньої компетентності (опис сучасних освітніх технологій, методів і форм роботи в умовах ЗВО).

Практичні рекомендації щодо впровадження медіаосвітніх компонентів у навчальний процес (розробка модулів, проведення практичних занять, критерії оцінювання рівня сформованості компетентності).

Впровадження медіаосвітніх компонентів у навчальний процес закладів вищої освіти є актуальним завданням сучасної педагогіки. Ефективна реалізація цього завдання вимагає системного підходу, який охоплює оновлення змісту освіти, вдосконалення методів викладання, підготовку викладачів та створення відповідного навчального середовища.

Основні практичні рекомендації:

1. **Інтеграція медіаосвіти у традиційні навчальні дисципліни.** Медіаосвітні елементи можуть бути включені до змісту існуючих гуманітарних курсів: філософії, історії, літератури, культурології. Це можуть

бути теми, присвячені аналізу медіатекстів, вивченню історії розвитку мас-медіа, дослідженню впливу медіа на суспільні процеси.

2. **Створення окремих спеціалізованих курсів і модулів.** Доцільно розробляти та впроваджувати навчальні курси, що повністю присвячені медіаосвіті, наприклад: «Основи медіаосвіти», «Медіаграмотність і критичне мислення», «Медіа та культура», «Медіаетика».

3. **Використання інтерактивних методів навчання.** Для формування практичних навичок потрібно застосовувати такі методи, як аналіз медіатекстів, проектна діяльність, дебати, інтерактивні лекції, веб-квести, створення власних медіапродуктів (блогів, подкастів, відеороликів).

4. **Організація практичної діяльності з використанням цифрових технологій.** Навчальний процес має активно включати використання цифрових платформ для створення мультимедійного контенту: Canva, Padlet, Kahoot, Adobe Spark, YouTube Studio. Це сприятиме розвитку у студентів навичок роботи з візуальними й аудіовізуальними матеріалами.

5. **Формування критичного ставлення до інформації.** Одним із завдань є розвиток навичок перевірки достовірності інформації, визначення надійності джерел, розпізнавання фейків та маніпуляцій у медіа. Варто проводити заняття з практичними завданнями на розпізнавання різних видів дезінформації.

6. **Підготовка викладачів до медіаосвітньої діяльності.** Важливо організувати курси підвищення кваліфікації для викладачів, семінари та тренінги з питань медіаосвіти, медіаграмотності та використання цифрових технологій у навчанні.

7. **Використання реальних кейсів та актуальних подій.** Аналіз конкретних випадків з реального медіапростору (наприклад, інформаційні кампанії, приклади маніпуляцій у ЗМІ) допомагає студентам застосовувати отримані знання в реальних умовах та розвиває критичне мислення.

8. **Оцінювання сформованості медіаосвітньої компетентності.** Необхідно розробити критерії та інструменти оцінювання рівня медіаосвітніх

компетентностей студентів: тести на медіаграмотність, аналіз створених студентами проєктів, рефлексивні есе на тему медіа.

9. Формування етичних принципів роботи з інформацією. Слід приділяти увагу вихованню відповідальності у поширенні інформації, повазі до авторських прав, толерантності в комунікації.

Отже, впровадження медіаосвітніх компонентів у навчальний процес сприяє підготовці конкурентоспроможних, відповідальних та свідомих педагогів, здатних ефективно діяти в умовах інформаційного суспільства.

Висновки до третього розділу

Педагогічна умова формування медіаосвітньої компетентності майбутніх викладачів суспільно-гуманітарних дисциплін – «набуття досвіду впровадження медіаосвітніх технологій у професійній діяльності».

Підготовка майбутніх викладачів в умовах сучасного інформаційного простору вимагає опанування новітніх технологій, розвиток медіаосвітньої компетентності та навичок критичного мислення. Важливо навчати викладачів адаптуватися до динамічних змін у світі інформації та ефективно використовувати цифрові ресурси для навчання. Це дозволить педагогам гнучко реагувати на виклики інформаційного суспільства та допоможе їм готувати студентів до роботи в умовах глобального інформаційного середовища.

Формування практичного досвіду застосування медіатехнологій є ключовим етапом у становленні професійної компетентності майбутнього педагога. Ефективність професійної підготовки значно підвищується за умови залучення студентів до діяльності, що імітує реальні педагогічні ситуації, передбачає розробку, апробацію та аналіз власних медіапроєктів.

У процесі організації практико-орієнтованого навчання важливим є створення ситуацій професійного самостійного вибору засобів і методів використання медіа; моделювання умов інтеграції медіатехнологій у

викладання суспільно-гуманітарних дисциплін; формування рефлексивної позиції щодо оцінки результативності використання медіаосвітніх технологій.

Набуття досвіду впровадження медіаосвітніх технологій сприяє розвитку не лише практичних умінь, а й системного педагогічного мислення, що дозволяє майбутнім викладачам суспільно-гуманітарних дисциплін творчо й ефективно інтегрувати медіатехнології у власну професійну діяльність.

У межах дослідження формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін у процесі професійної підготовки в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка були отримані суттєві результати, що засвідчили ефективність інтеграції медіаосвіти в освітній процес.

Особливу роль у процесі формування медіаосвітньої компетентності відіграє аксіологічний підхід, який дозволяє інтегрувати в освітній процес ціннісні орієнтації інформаційного суспільства – освіту, знання, інформацію та комунікацію. Формування таких цінностей забезпечує стійкість майбутнього педагога до впливу інформаційних ризиків, розвиток медіакритичного мислення і відповідальне ставлення до використання інформаційних ресурсів. У сучасних умовах це має надзвичайно важливе значення для виховання громадян з активною позицією, здатних працювати у глобалізованому, віртуалізованому світі.

Розроблена програма розвитку медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін є комплексною, багатокomпонентною та надзвичайно актуальною в умовах цифрової трансформації суспільства і освіти. Вона спрямована на всебічний розвиток особистості педагога нового покоління, здатного ефективно працювати в інформаційному середовищі, критично сприймати медіаконтент, створювати якісні медіапродукти для освітніх цілей і формувати медіаграмотність студентів.

Програма передбачає поєднання теоретичного засвоєння основ медіаосвіти з практичною діяльністю, що забезпечує глибоке розуміння сутності сучасних медіапроцесів, формує вміння аналізувати й оцінювати інформаційні матеріали, розвиває навички створення власного медіаконтенту відповідно до етичних норм і стандартів інформаційної безпеки. Важливим аспектом є акцент на розвиток критичного мислення як базової компетентності майбутнього педагога, що дозволяє йому стати активним учасником інформаційного простору, а не пасивним споживачем медіаінформації.

Програма є чітко структурованою і логічно побудованою: перший розділ знайомить студентів із основами медіаосвіти, принципами роботи з медіатекстами, етичними і правовими аспектами взаємодії у цифровому середовищі, а також з маніпулятивними технологіями у медіа; другий розділ орієнтований на розвиток практичних навичок роботи з цифровими інструментами, створення освітнього контенту та інтеграцію соціальних мереж у навчальний процес.

Запропоновані форми реалізації програми – лекції, семінари, тренінги, практичні заняття, проєктна діяльність та самостійна робота студентів – забезпечують різноманітність навчальних форматів, сприяють активізації навчальної діяльності студентів, розвитку їхніх творчих здібностей та навичок командної роботи. Особливу цінність має також інтеграція сучасних цифрових платформ, онлайн-курсів і вебінарів, що дозволяє готувати студентів до реалій дистанційного та змішаного навчання. Запровадження системи оцінювання, що включає тестування, аналіз медіатекстів, практичні завдання та підсумковий проєкт, дозволяє об'єктивно визначити рівень сформованості медіаосвітньої компетентності у студентів і стимулює їх до систематичної роботи над підвищенням власних професійних навичок.

Важливо підкреслити, що формування медіаосвітньої компетентності в межах цієї програми не обмежується лише технічними навичками роботи з цифровими технологіями, а передбачає цілісний розвиток інформаційної

культури особистості майбутнього педагога. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню якості освіти загалом, формуванню у здобувачів освіти високого рівня інформаційної грамотності, відповідального ставлення до споживання і створення інформації.

Таким чином, реалізація даної програми має глибокий освітній та соціальний потенціал. Вона відповідає сучасним вимогам до професійної підготовки педагогічних кадрів, сприяє розвитку критично мислячих, творчих, інформаційно освічених особистостей, готових працювати в умовах швидкоплинного інформаційного середовища та виховувати покоління, здатне до самостійного мислення, ефективної комунікації та відповідальної участі у глобальному інформаційному суспільстві.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження засвідчило, що формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін є необхідною умовою їхньої успішної професійної реалізації в умовах цифрового інформаційного суспільства. Цей процес охоплює не лише технічне оволодіння інформаційними технологіями, а насамперед – розвиток здатності критично мислити, усвідомлено сприймати медіаконтент, створювати власний інформаційний продукт, а також етично й відповідально здійснювати педагогічну медіакомунікацію.

Нами розкрито підходи щодо трактування поняття «медіаосвіта» як сучасної соціально-педагогічної проблеми. Уточнено поняття «медіаосвітня компетентність», яка в сучасній гуманітарній парадигмі освіти охоплює поєднання інформаційної, комунікативної, критико-аналітичної, технологічної та етичної складових.

У роботі описано психофізіологічні детермінанти формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін; у ЗВО. Виявлено, що психофізіологічні чинники, зокрема когнітивна гнучкість, емоційна регуляція, мотиваційно-ціннісна орієнтація, мають визначальне значення для ефективного розвитку медіаосвітньої компетентності. Водночас підготовка педагогів гуманітарного профілю вимагає трансформації традиційних підходів до викладання з урахуванням змін у медіапросторі.

Ми визначили особливості підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах сучасного інформаційного простору. Умови функціонування сучасного інформаційного простору значно трансформують підходи до підготовки майбутніх педагогів, висуваючи до них нові вимоги щодо професійної діяльності. Від педагогів очікується не лише володіння традиційними методиками навчання, а й здатність ефективно функціонувати в цифровому середовищі, критично аналізувати

інформацію, інтегрувати медіа та інформаційно-комунікаційні технології у навчально-виховний процес.

Психофізіологічні детермінанти відіграють ключову роль у формуванні медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів. Особливості сприйняття, обробки інформації, розвитку когнітивних функцій і формування критичного мислення визначають здатність педагогів адаптуватися до інформаційних потоків та ефективно застосовувати медіаресурси в професійній діяльності. Важливо враховувати індивідуальні психофізіологічні особливості при навчанні педагогів, що дозволить їм розвинути медіаграмотність і критично сприймати інформацію для подальшої роботи з студентами.

Нами розкрито та обґрунтовано педагогічні умови формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін у процесі професійної підготовки у ЗВО. Виокремлено такі ключові умови: забезпечення інтеграції медіаосвітніх компонентів у зміст професійної підготовки; застосування активних, інтерактивних, діяльнісних методів навчання; створення медіаосвітнього простору ЗВО, що базується на принципах відкритості, критичності, безпечності та взаємодії. З'ясовано, що ЗВО повинен виступати не лише інституцією трансляції знань, а й середовищем розвитку особистості, спроможної до осмисленого медіаспоживання й продуктивної медіатворчості.

Нами розроблена програма спрямована на системну реалізацію завдань формування компетентності через модульний підхід, міждисциплінарні зв'язки, упровадження проектної діяльності, цифрових кейсів, медіавправ. Теоретико-методологічна модель включає поетапну логіку розвитку: від ознайомлення й засвоєння базових знань – до творчої самореалізації в медіаосвітній практиці. Запропоновані педагогічні засоби забезпечують формування стійких умінь аналізу, інтерпретації, медіапродукування, роботи з онлайн-платформами та цифровими ресурсами.

Таким чином, формування медіаосвітньої компетентності майбутніх педагогів гуманітарних дисциплін є багаторівневим процесом, що потребує міждисциплінарного підходу, системної організації навчально-виховного процесу, високого рівня цифрової і педагогічної культури викладача, створення інноваційного освітнього простору. Педагогічні умови, сформульовані в дослідженні, дозволяють забезпечити ефективну реалізацію цілей медіаосвітньої підготовки та сприяють підготовці нового покоління педагогів, здатних працювати в динамічному, інформаційно насиченому соціокультурному середовищі.

Зважаючи на стрімкий розвиток цифрових технологій і трансформацію комунікативних практик у суспільстві, подальші дослідження мають бути спрямовані на уточнення структури медіаосвітньої компетентності з урахуванням специфіки різних гуманітарних дисциплін, а також на розроблення моделей неперервної медіаосвіти в контексті підвищення кваліфікації педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. Світанок Європи. Проблема формування нового учителя для об'єднаної Європи XXI століття. Київ, 2015. 1099 с.
2. Андрущенко Т. Ціннісна палітра європейського простору освіти (український вимір). *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*. 2016. Вип. 4 (49). С. 107–111.
3. Артемова Л. Педагогіка і методика вищої школи: навчально-методичний посібник для викладачів, аспірантів, студентів магістратури. Київ, 2012. 272 с.
4. Бабій Р. Аналіз підходів до визначення понять «медіаосвіта», «медіаграмотність», «медіапедагогіка». *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2013. № 1 (7). С. 11–14.
5. Бакаленко І. Медіаграмотність: застосовувати не можна відмовитись: збірник методичних матеріалів. 2021. 196 с.
6. Баликін І., Волошенюк, О., Чорний, О., Федченко, О. Абетка візуальної грамотності / за ред. О. Волошенюк, В. Іванова, Р. Євтушенко. Київ: АУП, ЦВП, 2019. 80 с.
7. Баришполец О. Медіаосвіта: зарубіжний досвід. *Соціальна психологія*. 2008. № 3. С. 162–170.
8. Баришполец О. Український словник медіакультури. Київ: Міленіум, 2014. 196 с.
9. Баришполец О., Голубева О., Климчук Н., Мироненко Г., Найдьонова Л. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід. Київ: Міленіум, 2009. 440 с.
10. Березенко В. Медіакультура в контексті міждисциплінарних досліджень / ред. К. Г. Сіріньок-Долгарьова. Запоріжжя: Кераміст, 2017. 309 с.

11. Бех І. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 2. Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. Київ, 2003. 344 с.
12. Бешок Т. Педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у професійній підготовці майбутніх вчителів: дис. ... канд. пед. наук: спеціальність 13.00.04. НАПН України, Інститут професійно-технічної освіти. Київ, 2014. 200 с.
13. Бешок Т. Педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у професійній підготовці майбутніх учителів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2014. 20 с.
14. Бленька Г. Нові часи й нові діти: сподівання людства. *Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання*. 2005. Вип. 2. С. 25–30.
15. Биков В. Хмарні технології, ІКТ-аутсорсинг і нові функції ІКТ підрозділів освітніх і наукових установ. *Інформаційні технології в освіті*. 2011. № 10. С. 8–23.
16. Биков В. Моделі організаційних систем відкритої освіти. Київ: Атіка, 2009. 684 с.
17. Біда О., Кучай Т., Сироєчко О. В. Необхідність застосування інтернет-ресурсів при підготовці вчителів. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 16 (34). С. 27–35. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16\(34\)-27-35](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16(34)-27-35).
18. Біницька К. Досвід розвитку медіаосвіти в зарубіжних країнах. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2014. № 1. С. 37–44. DOI: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.1.2014.197309>.
19. Богомаз О. Вивчення стану сформованості медіаграмотності майбутніх вчителів суспільних предметів у процесі професійної підготовки. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2021. Т. 2. № 27. С. 149–154.
20. Богомаз О. Педагогічні умови формування медіаграмотності майбутніх вчителів суспільствознавчих предметів у процесі професійної

підготовки: дис. ... докт. філос.: спеціальність 011 - Освітні, педагогічні науки. Галузь знань - 01 Освіта/Педагогіка. Київ, 2022. 233 с.

21. Богомаз О. Тренд медіаосвіти: від медіаграмотності до медіакомпетентності майбутніх вчителів суспільних предметів. *Освіта і наука – 2021*. НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ, 2021. № 1. URL: <https://ejournals.udu.edu.ua/index.php/on/article/view/224/209>

22. Бойко С. Медіаграмотність як основа інформаційно-психологічної безпеки особистості в сучасних умовах. *Український психолого-педагогічний науковий збірник*. 2015. № 6. С. 18–23.

23. Больц Н. Абетка медіа / ред. В. Ф. Іванова. Київ, 2015. 177 с.

24. Бондар В., Шапошнікова І. Проблеми модернізації підготовки вчителя початкової школи в умовах стандартизації педагогічної освіти. *Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки*. 2014. Вип. 65. С. 224–230.

25. Ваніна Н., Пащенко Т. Упровадження інноваційних методів навчання під час підготовки фахівців передвищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 16. С. 39–44.

26. Варецька О. Критичне ставлення до рекламного медіапродукту як складова соціальної компетентності вчителя початкової школи. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. «Педагогіка»*. 2013. № 3. С. 14–20.

27. Васківська Г. Дидактичні аспекти реалізації міждисциплінарних зв'язків у процесі фахової підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 3–4. С. 137–149.

28. Васютіна Т., Коханко О., Золотаренко Т. Методика організації занурень у початковій школі як приклад міждисциплінарної інтеграції в STREAM-освіті. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 34. Т. 1. С. 242–248. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/34-1-39>.

29. Васянович Г. Медіаосвіта: зарубіжний і вітчизняний досвід. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2007. № 2. С. 11–21.

30. Ващенко Г. Виховний ідеал: підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків. Полтава: Редакція газети «Полтавський вісник», 1994. 191 с.
31. Вербівський Д., Сікора Я., Усата О. Медіаграмотність як один зі складників процесу підготовки сучасного педагога професійного навчання. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2021. Вип. 1 (48). С. 69–72. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.69-72>.
32. Використання соціальних медіа на уроках: поради педагогам щодо використання соціальних медіа як інструменту навчання у школі // *Освіта.UA*. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/46076/>
33. Вітвицька С. Аксиологічний підхід до виховання особистості майбутнього вчителя. *Креативна педагогіка. Науково-методичний журнал*. 2015. Вип. 10. С. 63–67.
34. Вознесенська О. Спільне медіадозвілля родини. Психологічні перспективи: Спец. вип. «Психологія професійної діяльності працівників соціальної сфери». Київ, 2012. 110 с.
35. Волинець В. Використання технологій віртуальної реальності в освіті. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Серія: педагогічні науки*. 2021. Вип. 2 (67). С. 40–47.
36. Волошенюк О., Мокрогуз О. Батьки, діти та медіа: путівник із батьківського посередництва. Київ, 2017. 79 с.
37. Глушко О. Компетентнісний підхід в освіті: європейський досвід. *Науково-педагогічні студії*. 2021. Вип. 5. С. 8–21. DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2021-5-8-21>.
38. Головченко Г. Тенденції розвитку медіаосвіти у США і Канаді: дис. ... докт. пед. наук: спеціальність 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Національна академія педагогічних наук України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих ім. І. Зязюна. Київ, 2021. 558 с.
39. Гончаренко С. Інтеграція наукових знань і проблема змісту освіти. *Постметодика*. 1994. № 6. С. 2–3.

40. Горбунова Л. Філософія трансформативної освіти для дорослих: університетські стратегії і практики. Суми, 2015. 710 с.
41. Гуріненко І. Медіа-засоби навчання як спосіб соціалізації курсантів у навчально-виховному процесі. *Вісник Черкаського університету*. Серія: Пед. науки. 2009. № 166. С. 46–50.
42. Данилова О., Манако В., Манако Д. Мультимедіа власноруч: текст, графіка, аудіо, анімація, відео. Київ, 2006. 120 с.
43. Задорожна, Г. Педагогічні умови правового виховання дітей 6–7 років у взаємодії батьків та закладу освіти: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Держ. заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського». Одеса, 2018. 271 с.
44. Колеснікова І. Розвиток медіакультури вчителів у закладах післядипломної педагогічної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Житомир, 2018. 20 с.
45. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьонові, М. М. Слюсаревського. Київ: Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2016. 16 с.
46. Кузьмінський А. Дистанційне навчання в підготовці фахівців у закладах вищої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2021. Вип. 60. С. 50–57. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-60-50-57>.
47. Левицька Л. Генеза формування ціннісних орієнтацій студентської молоді у закладах вищої освіти України (XX-початок XXI століття). *International scientific and practical conference «Pedagogy in EU countries and Ukraine at the modern stage»: Conference proceedings, December 21-22, 2018*. Vaia Mare: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 188 pages. P. 20-23.
48. Левицька Л. Змістові домінанти виховання у формуванні духовно-моральних цінностей молоді. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2023. Вип. 1 (17). С. 29 – 37.

49. Левицька Л. Формування ціннісних орієнтацій як складника особистості майбутнього педагога. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Педагогіка»*. 2022. Т. 2. № 16. С.18-24
50. Левицька Л. Ціннісні орієнтації студентської молоді. *Особистість, сім'я і суспільство: питання педагогіки та психології*: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 23-24 листопада 2018 року). Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2018. Ч.2. С. 61-64.
51. Левицька Л.. Застосування технології розвивального навчання у професійній підготовці студентів закладів вищої освіти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2023. Вип. 2 (18). 2023. С. 38 – 43.
52. Литвин А. Методологічні засади поняття «педагогічні умови»: на допомогу здобувачам наукового ступеня. Львів: СПОЛОМ, 2014. 76 с.
53. Медіакультура в контексті міждисциплінарних досліджень / ред. В. В. Березенко, М. А. Лепського, О. О. Семенець. Запоріжжя: Кераміст, 2017. 309 с.
54. Медіаосвіта та медіаграмотність / ред. В. Різуна. Київ: Центр вільної преси, 2013. 352 с.
55. Навчання студентської молоді: світові освітні тренди / ред. А.А.Марушкевич, Київ, ЦП «Компринт», 2023. 150 с.
56. Найдьонова Л. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу: підручник. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. 116 с.
57. Найдьонова Л. Основні напрями і перші підсумки експериментального впровадження медіаосвіти на Всеукраїнському рівні. *Медіаосвіта в Україні: наукова рефлексія викликів, практик, перспектив*. Київ: Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2013. С. 63–79.

58. Найдьонова Л., Слюсаревський, М. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні: нова редакція. Київ, 2016. 16 с.
59. Педагогіка вищої школи та педагогічна майстерність викладача: методичні рекомендації до вивчення курсу /уклад.: *Марушкевич А.А., Спіцин Є.С. К.,2022. 56 с.*
60. Шейбе, С., Рогоу, Ф. Медіаграмотність: підручник для вчителів / пер. з англ. С. Дьома; за заг. ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк. Київ: Центр вільної преси, Академія Української Преси, 2017. 319 с.
61. Шейбе, С., Рогоу, Ф. Медіаграмотність: підручник для вчителя / Перекл. з англ. С. Дьома; за заг. ред. В. Іванова, О. Волошенюк. Київ: Центр вільної преси, Академія української преси, 2014. 319 с.